

Η ΙΣΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΕ ΕΙΚΟΣΙ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ ΟΔΗΓΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ –

Η γνωμοδότηση 1/21 του FRA αποτυπώνει την έκταση και τις μορφές ανισότητας και διακρίσεων που βιώνουν οι πολίτες σε όλες τις χώρες της ΕΕ. Πιο συγκεκριμένα, εστιάζεται στους λόγους διάκρισης και στους τομείς της καθημερινής ζωής που καλύπτονται τόσο από τις οδηγίες για τη φυλετική ισότητα και για την ισότητα στην απασχόληση, όσο και από την πρόταση οδηγίας για την ίση μεταχείριση. Η γνωμοδότηση εκδόθηκε στις 30 Απριλίου 2021. Η παρούσα σύνοψη παρουσιάζει τις σημαντικότερες συστάσεις («Κύρια ευρήματα και γνώμες») που περιλαμβάνονται στη γνωμοδότηση 1/21 του FRA.

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ 1/2021 ΤΟΥ FRA – ΣΥΝΟΨΗ

6

Η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης σύμφωνα με την οδηγία για τη φυλετική ισότητα και την οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση

11

Η άνιση προστασία από τις διακρίσεις πρέπει να συμπεριληφθεί στις νομικές διατάξεις της ΕΕ

14

Αναγνωρίζονται νέα μέσα που θα μπορούσαν να εισάγουν διακρίσεις

15

Τα περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης δεν καταγγέλλονται, και τα θύματα δεν γνωρίζουν τα δικαιώματά τους

21

Εξελιξες ως προς τον ρόλο των φορέων ισότητας

24

Ενθαρρύνεται η συλλογή και η χρήση δεδομένων για την ισότητα και, μεταξύ άλλων, η ορθή εφαρμογή του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων

27

Συλλογή δεδομένων για την ισότητα βάσει του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων

© Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022

Η αναπαραγωγή επιτρέπεται εφόσον αναφέρεται η πηγή.

Για κάθε χρήση ή αναπαραγωγή φωτογραφιών ή άλλου υλικού τα οποία δεν καλύπτονται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να ζητείται απευθείας η άδεια των κατόχων των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Ούτε ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ούτε οποιοδήποτε πρόσωπο ενεργεί εξ ονόματός του ευθύνεται για ενδεχόμενη χρήση των παρακάτω πληροφοριών.

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022

Print	ISBN 978-92-9461-503-9	doi:10.2811/631963	TK-03-21-509-EL-C
PDF	ISBN 978-92-9461-480-3	doi:10.2811/090977	TK-03-21-509-EL-N

Συντομογραφίες

Equinet	Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φορέων Ισότητας
EU-MIDIS	Έρευνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις μειονότητες και τις διακρίσεις
FRA	Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΓΚΠΔ	Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων
ΕΕ των 27	τα 27 κράτη μέλη της ΕΕ
ΕΕΠΔ	Ευρωπαίος Επόπτης Προστασίας Δεδομένων
ΕΣΠΔ	Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων
ΛΟΑΤΚΙ	Λεσβίες, Ομοφυλόφιλοι, Αμφιφυλόφιλοι, Τρανς, Κουίρ και Ίντερσεξ
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
TN	Τεχνητή νοημοσύνη
Χάρτης	Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,

λαμβάνοντας υπόψη τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), και ιδίως το άρθρο 6, υπενθυμίζοντας τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ο Χάρτης),

σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 168/2007 του Συμβουλίου, της 15ης Φεβρουαρίου 2007, για την ίδρυση Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ιδίως το άρθρο 2 στο οποίο παρουσιάζεται ο στόχος του Οργανισμού «να παρέχει στα συναφή θεσμικά όργανα, φορείς, υπηρεσίες και οργανισμούς της Κοινότητας και των κρατών μελών της, όταν εφαρμόζουν το κοινοτικό δίκαιο, συνδρομή και συμβουλές εμπειρογνομόνων σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα, ώστε να τα βοηθήσει να σέβονται πλήρως τα δικαιώματα κατά τη λήψη μέτρων ή τον καθορισμό δράσεων στους αντίστοιχους τομείς αρμοδιότητάς τους»,

έχοντας υπόψη το άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχείο δ) του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 168/2007 του Συμβουλίου, που αναθέτει στον FRA το καθήκον να «διατυπώνει και δημοσιεύει συμπεράσματα και γνώμες επί ειδικών θεμάτων που απευθύνονται στα θεσμικά όργανα της Ένωσης και τα κράτη μέλη όταν εφαρμόζουν το κοινοτικό δίκαιο, είτε με δική του πρωτοβουλία είτε κατόπιν αιτήματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου ή της Επιτροπής»,

έχοντας υπόψη τις εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2014 και του 2021 σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής («οδηγία για τη φυλετική ισότητα») και της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία («οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση»),

λαμβάνοντας υπόψη ότι, σύμφωνα με το άρθρο 17 της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα, στην έκθεση της Επιτροπής «λαμβάνονται υπόψη, ανάλογα με τις περιπτώσεις, οι απόψεις του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για τον Ρατσισμό και την Ξενοφοβία», το οποίο αντικαταστάθηκε από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

αξιοποιώντας τα στοιχεία που συνέλεξε και ανέλυσε ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, μεταξύ άλλων στις μεγάλης κλίμακας έρευνες καθώς και στις θεματικές και ετήσιες εκθέσεις του,

μελετώντας προγενέστερα αναλυτικά στοιχεία που διαβιβάστηκαν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για το θέμα αυτό,

ΥΠΟΒΑΛΛΕΙ ΤΗΝ ΑΚΟΛΟΥΘΗ ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ:

ΚΥΡΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΓΝΩΜΕΣ

Το άρθρο 17 παράγραφος 1 της οδηγίας 2000/43/EK (οδηγία για τη φυλετική ισότητα) και το άρθρο 19 της οδηγίας 2000/78/EK (οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση) αναθέτουν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή να συντάσσει ανά πενταετία έκθεση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την εφαρμογή αυτών των οδηγιών. Το άρθρο 17 παράγραφος 2 της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα ορίζει ότι στην έκθεση της Επιτροπής πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, ανάλογα με τις περιπτώσεις, οι απόψεις του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για τον Ρατσισμό και την Ξενοφοβία —του νυν Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA).

Οι απόψεις που παρουσιάζονται στο παρόν συμπληρώνουν, ενισχύουν και, ορισμένες φορές, επαναλαμβάνουν προγενέστερες γνώμες που έχει διατυπώσει ο FRA στο πλαίσιο των ευρύτερων πρωτοβουλιών που έχει αναλάβει μέχρι σήμερα στους τομείς της ισότητας, της απαγόρευσης των διακρίσεων και του ρατσισμού¹. Οι απόψεις σκιαγραφούν την κατάσταση στον τομέα της ισότητας στην ΕΕ—θίγονται οι λόγοι διάκρισης και οι διαφορετικοί τομείς της καθημερινής ζωής στους οποίους καταγράφονται διακρίσεις—όπως είχε διαμορφωθεί στο τέλος του 2020.

Τα αντικειμενικά, αξιόπιστα και συγκρίσιμα δεδομένα που τεκμηριώνουν βιώματα ανισότητας και διακρίσεων αποτελούν πολύ σημαντικό εργαλείο, στο οποίο βασίζονται οι υπεύθυνοι για να χαράξουν πολιτικές. Στη γνωμοδότηση 1/2021 του FRA χρησιμοποιούνται δεδομένα που προέκυψαν από τις έρευνές του, καθώς και άλλα πραγματικά στοιχεία που συνέλεξε ο Οργανισμός μέσω του πολυσχιδούς ερευνητικού του δικτύου, του Franet, σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φορέων Ισότητας (Equinet).

Η γνωμοδότηση 1/2021 του FRA αποτυπώνει την έκταση και τις μορφές ανισότητας και διακρίσεων που βιώνουν οι πολίτες σε όλες τις χώρες της ΕΕ. Πιο συγκεκριμένα, η γνωμοδότηση εστιάζεται στους λόγους διάκρισης και στους τομείς της καθημερινής ζωής που καλύπτονται από τις οδηγίες για τη φυλετική ισότητα και για την ισότητα στην απασχόληση, καθώς και στους λόγους διάκρισης και στους τομείς που καλύπτονται από την πρόταση οδηγίας για την ίση μεταχείριση².

Μεταξύ των σημαντικότερων πηγών δεδομένων που χρησιμοποίησε ο FRA για να συντάξει τη γνωμοδότηση 1/2021 περιλαμβάνονται πέντε έρευνές του που εστιάζονται στους πολλούς—και προστατευόμενους από το δίκαιο της ΕΕ—λόγους διάκρισης και στους τομείς της καθημερινής ζωής στους οποίους καταγράφονται συχνά διακρίσεις. Ο FRA συλλέγει ερευνητικά δεδομένα απευθείας από τα πρόσωπα που θίγονται από διακρίσεις, και τα δεδομένα αυτά μας βοηθούν να αντιληφθούμε την απουσία ισοδύναμων δεδομένων σε πολλά κράτη μέλη της ΕΕ. Συγκεκριμένα, στη γνωμοδότηση 1/2021 του FRA χρησιμοποιούνται δεδομένα και πραγματικά στοιχεία από τις ακόλουθες πηγές (για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις έρευνες του FRA, βλ. το παράρτημα):

- ★ **EU-MIDIS II: Δεύτερη έρευνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις μειονότητες και τις διακρίσεις** (2016)
- ★ **EU-MIDIS II: Ζώντας ως μαύρος στην ΕΕ** (2018)
- ★ **EU-MIDIS II: Ρομά — Επιλεγμένα πορίσματα** (2016)
- ★ **EU-MIDIS II: Μουσουλμάνοι — Επιλεγμένα πορίσματα** (2017)
- ★ **Δεύτερη έρευνα σχετικά με τις διακρίσεις και τα εγκλήματα μίσους κατά των Εβραίων στην ΕΕ** (2018)
- ★ **Δεύτερη έρευνα της ΕΕ για τους ΛΟΑΔΜ** (2019)
- ★ **Έρευνα για τους Ρομά και τους Νομάδες** (2019)
- ★ **Έκθεση για τα θεμελιώδη δικαιώματα** (2019)

1 FRA (2021), «**Equality, non-discrimination and racism**».

2 Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2008), **Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των προσώπων ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού**, COM(2008) 426 τελικό, Βρυξέλλες, 2 Ιουλίου 2008.

- ★ συλλογή ειδικών δεδομένων για βιώματα διάκρισης στην απασχόληση και στην εργασία λόγω αναπηρίας και ηλικίας
- ★ συλλογή ειδικών δεδομένων για την κατάσταση και τη λειτουργία των φορέων ισότητας, σε συνεργασία με το δίκτυο Equinet.

Η γνωμοδότηση 1/2021 του FRA παρουσιάζει πραγματικά στοιχεία του FRA για διακρίσεις οι οποίες λαμβάνουν χώρα για λόγους και σε τομείς της καθημερινής ζωής που καλύπτονται από τις οδηγίες για τη φυλετική ισότητα και για την ισότητα στην απασχόληση. Η γνωμοδότηση παρουσιάζει επίσης πραγματικά στοιχεία για διακρίσεις οι οποίες λαμβάνουν χώρα για λόγους και σε τομείς της καθημερινής ζωής που δεν καλύπτονται ακόμα από τις δύο οδηγίες. Οι πληροφορίες αυτές συνδέονται με τις παρατεταμένες διαπραγματεύσεις που οδήγησαν στην πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου του 2008 για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των προσώπων ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού³.

Στην ενότητα 4 της γνωμοδότησης 1/2021 του FRA εξετάζονται εξελίξεις ως προς τον ρόλο των φορέων ισότητας στα κράτη μέλη. Η εξέταση αυτή βασίζεται τόσο στη σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2018 σχετικά με πρότυπα για τους φορείς ισότητας⁴ όσο και στη μελλοντική πρόταση νομοθεσίας για την ενίσχυση των φορέων ισότητας που προαναγγέλθηκε για το 2022 στο σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025⁵.

Στο πλαίσιο αυτό, η γνωμοδότηση 1/2021 του FRA συμπληρώνει την έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2021 σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα και της οδηγίας για την ισότητα στην απασχόληση⁶, καθώς και το συνοδευτικό έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής σχετικά με τους φορείς ισότητας και την εφαρμογή της σύστασης της Επιτροπής σχετικά με πρότυπα για τους φορείς ισότητας⁷.

Στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναλύονται οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα κράτη μέλη με την ερμηνεία των διατάξεων και των δύο αυτών οδηγιών και περιλαμβάνονται διευκρινίσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το θέμα αυτό. Συνοπτικά, στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής αντιπαραβάλλεται η κατάσταση των φορέων ισότητας με τα μέτρα που προτείνονται στη σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τα πρότυπα για τους φορείς ισότητας.

Στη γνωμοδότηση 1/2021 του FRA δεν αναλύεται η νομολογία για τις διακρίσεις ώστε να αποφευχθούν επικαλύψεις με την έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή των οδηγιών. Ο FRA θίγει ορισμένες εξελίξεις στη νομολογία στην ετήσια έκθεσή του για τα θεμελιώδη δικαιώματα⁸ και, ανά τακτά χρονικά διαστήματα, επικαιροποιεί τη βάση δεδομένων του για την ισλαμοφοβία, προσθέτοντας νέες υποθέσεις και αποφάσεις⁹. Η ευρωπαϊκή επιθεώρηση για το δίκαιο στον τομέα της ισότητας παρέχει τακτική ενημέρωση σχετικά με τις εξελίξεις στη νομοθεσία και στις πολιτικές για την ισότητα και την απαγόρευση των διακρίσεων¹⁰.

3 Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2008), *Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των προσώπων ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού*, COM(2008) 426 τελικό, Βρυξέλλες, 2 Ιουλίου 2008.

4 Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2018), *Σύσταση (ΕΕ) 2018/951, της 22ας Ιουνίου 2018, σχετικά με πρότυπα για τους φορείς ισότητας* (ΕΕ 2018 L 167).

5 Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020), *Μια Ένωση ισότητας: σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025*, COM(2020) 565 final, Βρυξέλλες, 18 Σεπτεμβρίου 2020.

6 Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021), *Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής («οδηγία για τη φυλετική ισότητα») και της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία («οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση»)*, COM(2021) 139 final, Βρυξέλλες, 19 Μαρτίου 2021.

7 Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021), *Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής: Φορείς ισότητας και η εφαρμογή της σύστασης της Επιτροπής σχετικά με πρότυπα για τους φορείς ισότητας*, SWD(2021) 63 final, Βρυξέλλες, 19 Μαρτίου 2021.

8 FRA (2020), *Έκθεση για τα θεμελιώδη δικαιώματα 2020*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Υπηρεσία Εκδόσεων). Βλ. επίσης FRA (2020), *Fundamental Rights Report 2020 – Country research*.

9 FRA (2021), «Database 2012-2019 on anti-Muslim hatred – Cases and rulings».

10 Ευρωπαϊκό Δίκτυο για το Δίκαιο της Ισότητας (2021), «Law reviews».

Τέλος, στη γνωμοδότηση 1/2021 του FRA προτείνονται τρόποι ώστε να καταστούν τα δεδομένα για την ισότητα εργαλείο για την παρακολούθηση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης στην ΕΕ και στα κράτη μέλη της.

Ομοιότητες και διαφορές μεταξύ της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα (2000/43/ΕΚ) και της οδηγίας για την ισότητα στην απασχόληση (2000/78/ΕΚ)

Ομοιότητες

- Και με τις δύο οδηγίες τίθεται σε ισχύ η αρχή της ίσης μεταχείρισης.
- Καθορίζουν πλαίσια για την καταπολέμηση των διακρίσεων.
- Η απαγόρευση των διακρίσεων αφορά τις άμεσες διακρίσεις, τις έμμεσες διακρίσεις, την παρενόχληση και τις υποκινούμενες διακρίσεις.
- Οι οδηγίες απαγορεύουν τις διακρίσεις στην απασχόληση και στην εργασία.
- Η διαφορετική μεταχείριση επιτρέπεται για λόγους που ανάγονται στην εκπλήρωση ουσιαστικών και καθοριστικών επαγγελματικών προϋποθέσεων.
- Και οι δύο οδηγίες περιλαμβάνουν ισοδύναμες διατάξεις σχετικά με τη θετική δράση, την υπέρσπιση των δικαιωμάτων, το βάρος της απόδειξης, την προστασία έναντι αντιποίνων, την ενημέρωση, τον κοινωνικό διάλογο, τον διάλογο με μη κυβερνητικές οργανώσεις και τις κυρώσεις.

Διαφορές

- Η οδηγία για τη φυλετική ισότητα απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής.
- Η οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.
- Η οδηγία για τη φυλετική ισότητα απαγορεύει τις διακρίσεις που συνδέονται με την κοινωνική προστασία, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης, με την εκπαίδευση, την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες που είναι διαθέσιμα στο κοινό, και στην παροχή αυτών, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης.
- Η οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση καλύπτει μόνο τον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας.
- Η οδηγία για τη φυλετική ισότητα υποχρεώνει τα κράτη μέλη να ορίσουν φορείς για την προώθηση της ίσης μεταχείρισης. Η οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση δεν περιλαμβάνει αντίστοιχη υποχρέωση.
- Η οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση προβλέπει εύλογες προσαρμογές για τα πρόσωπα με ειδικές ανάγκες.

Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΛΕΤΙΚΗ ΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Τα δεδομένα και τα πραγματικά στοιχεία που συλλέγει ο FRA καταδεικνύουν συστηματικά ότι φαινόμενα διακρίσεων για τους λόγους και στους τομείς της καθημερινής ζωής που παρατίθενται στην οδηγία για τη φυλετική ισότητα και στην οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση καταγράφονται συχνά σε όλες τις χώρες της ΕΕ. Και αυτό παρά το γεγονός ότι οι οδηγίες βρίσκονται σε ισχύ από το 2000.

Ως εκ τούτου, προκύπτουν ερωτήματα για την αποτελεσματικότητα των μέτρων και των θεσμικών διατάξεων που έχουν θεσπίσει τα κράτη μέλη για την εφαρμογή της νομοθεσίας σχετικά με την απαγόρευση των διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων που έχουν θεσπιστεί σχετικά με την αποτελεσματικότητα, την αναλογικότητα και την αποτρεπτικότητα των κυρώσεων που επιβάλλονται όταν εντοπίζονται διακρίσεις (άρθρο 15 της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα και άρθρο 17 της οδηγίας για την ισότητα στην απασχόληση). Οι επαγγελματίες του νομικού κλάδου έχουν εντοπίσει και άλλες αδυναμίες κατά την εφαρμογή των νομικών διατάξεων της ΕΕ για την απαγόρευση των διακρίσεων, δίνοντας κυρίως έμφαση στις κυρώσεις που επιβάλλονται σε όλα τα κράτη μέλη, οι οποίες προς το παρόν «δεν διασφαλίζουν την αποτελεσματική έννομη προστασία των θιγόμενων, ούτε αποτελούν αποτελεσματικό μέσο αποτροπής»¹¹.

Η οδηγία για τη φυλετική ισότητα απαγορεύει τις άμεσες και έμμεσες διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής. Το άρθρο 3 που αφορά το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας ορίζει ότι η οδηγία καλύπτει την απασχόληση και την εργασία, την επαγγελματική κατάρτιση, τις συνθήκες εργασίας και τη συμμετοχή στις οργανώσεις εργαζομένων ή εργοδοτών, την κοινωνική προστασία, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης, τις κοινωνικές παροχές, την εκπαίδευση, την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες που είναι διαθέσιμα στο κοινό, και στην παροχή αυτών, περιλαμβανομένης της στέγασης.

Η οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση απαγορεύει τις άμεσες και έμμεσες διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Το άρθρο 3, που αφορά το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, ορίζει ότι αυτή εφαρμόζεται στους τομείς της απασχόλησης και της εργασίας, της επαγγελματικής κατάρτισης, των συνθηκών εργασίας και της συμμετοχής σε οργανώσεις εργαζομένων ή εργοδοτών.

Όσον αφορά την οδηγία για τη φυλετική ισότητα, τα ερευνητικά δεδομένα του FRA καταδεικνύουν τα εξής.

— Οι διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής παραμένουν διαχρονικά σε υψηλά επίπεδα και θίγουν μεγάλο αριθμό πληθυσμιακών ομάδων στα διάφορα κράτη μέλη. Παραδείγματος χάρη, σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας EU-MIDIS II, σχεδόν ένας στους τέσσερις ερωτηθέντες (24 %) θεωρεί ότι υπέστη διάκριση τους 12 τελευταίους μήνες πριν από τη διεξαγωγή της έρευνας σε έναν ή περισσότερους τομείς της καθημερινής ζωής το 2016 λόγω της εθνοτικής του καταγωγής ή του μεταναστευτικού του ιστορικού. Σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας EU-MIDIS I του 2007, σχεδόν ένας στους τρεις ερωτηθέντες (30 %) δήλωσε ότι υπέστη διάκριση λόγω της εθνοτικής του καταγωγής (σε έναν ή περισσότερους τομείς της καθημερινής ζωής) τους 12 τελευταίους μήνες πριν από τη διεξαγωγή της έρευνας¹². Οι βελτιώσεις που επήλθαν στη μεθοδολογία δειγματοληψίας και η εφαρμογή συντελεστών στάθμισης για τον σχεδιασμό του δείγματος με σκοπό την ανάλυση των ερευνών EU-MIDIS II περιορίζουν, έως έναν βαθμό, την απευθείας συγκρισιμότητα των δύο ερευνών. Ωστόσο, σύμφωνα με τα ευρήματά τους, η πρόοδος που σημειώθηκε ήταν ελάχιστη σε βάθος χρόνου καθώς τα ποσοστά διάκρισης εξακολουθούν να είναι υψηλά.

¹¹ Equinet (2020), *Future of equality legislation in Europe – Synthesis report of the online roundtable*, Βρυξέλλες, Γραμματεία Equinet.

¹² FRA (2017), *EU-MIDIS II: Second European Union Minorities and Discrimination Survey – Main results*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 13· FRA (2010), *European Union Minorities and Discrimination Survey – Main results report*, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 36.

- Σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα του FRA, τα μέλη των εθνοτικών μειονοτήτων ή των μεταναστευτικών κοινοτήτων (στα οποία συγκαταλέγονται οι Ρομά και οι Νομάδες, οι μουσουλμάνοι, οι Εβραίοι και τα άτομα αφρικανικής καταγωγής) βιώνουν τακτικά εκτεταμένες διακρίσεις λόγω της εθνοτικής ή της φυλετικής τους καταγωγής (καθώς και λόγω του θρησκευματος ή των πεποιθήσεών τους) σε διάφορους τομείς της καθημερινής ζωής. Είναι ενδεικτικό ότι τα πέντε τελευταία έτη πριν από τη διεξαγωγή της οικείας έρευνας, το 41 % των Ρομά, το 45 % των ατόμων που προέρχονται από χώρες της βόρειας Αφρικής, το 39 % των ατόμων που προέρχονται από χώρες της υποσαχάριας Αφρικής¹³, το 60 % των Ρομά και των Νομάδων¹⁴ και το 25 % των Εβραίων¹⁵ υπέστησαν διακρίσεις λόγω της εθνοτικής τους καταγωγής ή του μεταναστευτικού τους ιστορικού.
- Οι ερωτηθέντες χαρακτηρίζουν τις διακρίσεις «επαναλαμβανόμενο φαινόμενο»: μολονότι ορισμένοι από αυτούς βιώνουν διακρίσεις σε καθημερινή βάση, ο μέσος αριθμός των περιστατικών διάκρισης ανέρχεται σε 4,6 ανά έτος¹⁶.
- Η συχνότητα με την οποία καταγράφονται διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής εμφανίζει μεγάλες διαφορές τόσο μεταξύ των κρατών μελών όσο και μεταξύ των διαφορετικών πληθυσμιακών ομάδων της ίδιας χώρας που εξετάστηκαν στην έρευνα. Παραδείγματος χάρη, οι Ρομά και οι Νομάδες, τα άτομα αφρικανικής καταγωγής, οι μετανάστες και οι απόγονοι μεταναστών από τη βόρεια Αφρική βιώνουν σε μεγαλύτερο βαθμό διακρίσεις από άλλες πληθυσμιακές ομάδες της ίδιας χώρας που εξετάστηκαν στην έρευνα¹⁷.
- Τα ορατά χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν τους ανθρώπους —όπως το χρώμα του δέρματος, η εξωτερική εμφάνιση ή η χρήση παραδοσιακών ή θρησκευτικών ενδυμάτων (π.χ., μαντίλες) σε δημόσιους χώρους— είναι υπεύθυνα για τα συχνά φαινόμενα άνισης μεταχείρισης σε βάρος των ατόμων αφρικανικής καταγωγής, των Ρομά και των μουσουλμάνων σε όλες τις χώρες της ΕΕ¹⁸.
- Μολονότι οι Ρομά που συμμετείχαν στην έρευνα και τα άτομα αφρικανικής καταγωγής επισήμαναν ότι υφίστανται κυρίως διακρίσεις λόγω της εξωτερικής τους εμφάνισης, οι μετανάστες και οι απόγονοι μεταναστών από τη βόρεια Αφρική και την Τουρκία δήλωσαν ότι υφίστανται κατά βάση διακρίσεις λόγω του ονόματος ή του επωνύμου τους¹⁹. Το όνομα των ερωτηθέντων αποτελεί τον βασικότερο λόγο διάκρισης όσον αφορά την πρόσβασή τους σε στέγαση και τον δεύτερο σημαντικότερο λόγο διάκρισης σε όλους τους άλλους τομείς της καθημερινής ζωής που εξετάστηκαν στην έρευνα.
- Τα βιώματα διάκρισης εμφανίζουν διαφορές μεταξύ των ηλικιακών ομάδων και γενεών, καθώς οι απόγονοι μεταναστών που κατάγονται από τις χώρες της βόρειας Αφρικής αναφέρουν ότι υφίστανται συχνότερα εθνοτικές και θρησκευτικές διακρίσεις σε σύγκριση με τους μετανάστες πρώτης γενιάς²⁰. Το εύρημα αυτό αποδίδεται σε σειρά παραγόντων, όπως στην καλύτερη ενημέρωση των νεότερων γενεών για την ισότητα και τα δικαιώματά τους και/ή στο διαφορετικό νομικό καθεστώς —και στα απορρέοντα από αυτό δικαιώματα— των απογόνων των μεταναστών, και —αντίστροφα— στις μειωμένες προσδοκίες των μεταναστών πρώτης γενιάς για ίση μεταχείριση. Ωστόσο, τα ευρήματα αυτά πρέπει να διερευνηθούν περαιτέρω.

¹³ FRA (2017), *EU-MIDIS II: Second European Union Minorities and Discrimination Survey – Main results*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων.

¹⁴ FRA (2020), *Roma and Travellers in six countries – Roma and Travellers Survey*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων· FRA (2017), *EU-MIDIS II: Second European Union Minorities and Discrimination Survey – Main results*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων.

¹⁵ FRA (2018), *Experiences and perceptions of antisemitism – Second survey on discrimination and hate crime against Jews in the EU*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 60. Η δεύτερη έρευνα για τον αντισημιτισμό περιλαμβάνει μόνο το ποσοστό διακρίσεων των τελευταίων 12 μηνών.

¹⁶ FRA (2017), *Second European Union Minorities and Discrimination Survey – Main results*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 14.

¹⁷ Ό.π., σ. 29-32.

¹⁸ Ό.π., σ. 32.

¹⁹ Ό.π., σ. 36.

²⁰ FRA (2017), *Second European Union Minorities and Discrimination Survey – Main results*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 30· FRA (2017), *Second European Union Minorities and Discrimination Survey: Muslims – Selected findings*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 24.

- Σε γενικές γραμμές, δεν καταγράφονται σημαντικές διαφορές μεταξύ των διακρίσεων που υφίστανται οι άνδρες και των διακρίσεων που υφίστανται οι γυναίκες λόγω εθνοτικής καταγωγής ή μεταναστευτικού ιστορικού. Ωστόσο, σε ορισμένα κράτη μέλη οι εν λόγω διαφορές μεταξύ των δύο φύλων είναι έντονες τόσο εντός της ίδιας πληθυσμιακής ομάδας όσο και μεταξύ των διαφόρων πληθυσμιακών ομάδων που εξετάστηκαν ²¹.
- Οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες, με προεξάρχοντες τους Ρομά και τα άτομα από τις χώρες της βόρειας Αφρικής, βιώνουν φυλετικές διακρίσεις στην εργασία ή όταν αναζητούν εργασία. Όσοι προέρχονται από χώρες της βόρειας και της υποσαχάριας Αφρικής βιώνουν συχνά διακρίσεις στην εργασία ²².
- Άλλοι τομείς της καθημερινής ζωής που εμφανίζουν πολύ υψηλά ποσοστά διάκρισης είναι η πρόσβαση στη στέγαση και η πρόσβαση σε άλλες δημόσιες ή ιδιωτικές υπηρεσίες, όπως η δημόσια διοίκηση, οι δημόσιες μεταφορές, τα καταστήματα, τα εστιατόρια ή τα μπαρ ²³.

Όσον αφορά την οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση, τα ερευνητικά δεδομένα του FRA και τα ειδικά δεδομένα που συνέλεξε για τα φαινόμενα διάκρισης στην απασχόληση και στην εργασία λόγω αναπηρίας και ηλικίας για τους σκοπούς της γνωμοδότησης 1/2021 καταδεικνύουν τα εξής.

- Από το 2014, οπότε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την έκθεσή της για την εφαρμογή τη οδηγίας, η πρόοδος που σημειώθηκε στην πράξη ήταν ελάχιστη: ²⁴ οι διακρίσεις στην απασχόληση λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας και σεξουαλικού προσανατολισμού στα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ παραμένουν σε υψηλά επίπεδα.
- Το 2019 το ποσοστό των ατόμων που αυτοπροσδιορίζονται ως λεσβίες, ομοφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι και διεμφυλικοί (ΛΟΑΔ) και θεωρούν ότι υπέστησαν διάκριση όταν αναζητούσαν εργασία (11 %) είναι περίπου το ίδιο με το ποσοστό που καταγράφηκε το 2012 (13 %). Το ίδιο ισχύει για το ποσοστό των ΛΟΑΔΜ που θεωρούν ότι υπέστησαν διάκριση στην εργασία τους (21 % το 2019 έναντι 19 % το 2012) ²⁵. Για να είναι δυνατή η σύγκριση μεταξύ των δύο ερευνών, στα ποσοστά αυτά συμπεριλαμβάνονται και τα άτομα που αυτοπροσδιορίζονται ως διεμφυλικοί.
- Τα μέλη των εθνοτικών και των θρησκευτικών μειονοτήτων ή τα άτομα με μεταναστευτικό ιστορικό βιώνουν τακτικά διακρίσεις στην απασχόληση λόγω της θρησκείας ή των πεποιθήσεών τους και σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι ο γενικός πληθυσμός.
- Οι διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων που καταγράφονται στην απασχόληση κυμαίνονται σε υψηλά σχετικά επίπεδα για τα μέλη εθνοτικών μειονοτήτων ή τα άτομα με μεταναστευτικό ιστορικό (ποσοστό πέντε τελευταίων ετών: 12 %), καθώς και για τα μέλη θρησκευτικών μειονοτήτων όπως οι μουσουλμάνοι (ποσοστό πέντε τελευταίων ετών: 17 %) και οι Εβραίοι (ποσοστό 12 τελευταίων μηνών: 16 %) ²⁶.
- Όπως προκύπτει από τα δεδομένα της έρευνας για τα θεμελιώδη δικαιώματα, μόλις το 1 % των ερωτηθέντων του γενικού πληθυσμού υποστήριξε ότι υπέστη διάκριση στην

21 FRA (2017), *Second European Union Minorities and Discrimination Survey – Main results*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων.

22 Ό.π., σ. 34 και σ. 38.

23 FRA (2020), *Roma and Travellers in six countries – Roma and Travellers Survey*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων· FRA (2017), *Second European Union Minorities and Discrimination Survey – Main results*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων.

24 Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014), *Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο – Κοινή έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής («οδηγία για τη φυλετική ισότητα»)* και της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία («οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση»), COM(2014) 2 final, Βρυξέλλες, 17 Ιανουαρίου 2014.

25 FRA (2020), *EU-LGBTI II: A long way to go for LGBTI equality*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 10.

26 FRA (2017), *Second European Union Minorities and Discrimination Survey – Main results*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων· FRA (2018), *Experiences and perceptions of antisemitism – Second survey on discrimination and hate crime against Jews in the EU*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων.

απασχόληση λόγω της θρησκείας ή των πεποιθήσεών του τα τελευταία πέντε έτη πριν από τη διεξαγωγή της έρευνας. Ωστόσο, το 15 % των συμμετεχόντων της ίδιας έρευνας που αυτοπροσδιορίζονται ως μουσουλμάνοι ισχυρίζονται ότι υπέστησαν διάκριση λόγω της θρησκείας ή των πεποιθήσεών τους τα τελευταία πέντε έτη πριν από τη διεξαγωγή της έρευνας.

- Οι μουσουλμάνες αναφέρουν ότι ο «τρόπος ενδυμασίας τους» (το γεγονός ότι φορούν μαντίλες/τουρμπάνια) αποτελεί τον βασικό λόγο για τον οποίο υφίστανται διακρίσεις στην απασχόληση ²⁷.
- Όσον αφορά την αναπηρία, σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας για τα θεμελιώδη δικαιώματα, οι διακρίσεις στην απασχόληση αυξάνονται όσο αυξάνονται οι περιορισμοί που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στις καθημερινές τους δραστηριότητες. Τα άτομα που αντιμετωπίζουν σοβαρούς περιορισμούς στην καθημερινότητά τους έχουν περισσότερες πιθανότητες να υποστούν διακριτική μεταχείριση σε σύγκριση με τα άτομα που δεν αντιμετωπίζουν σοβαρούς περιορισμούς και τα άτομα που δεν αντιμετωπίζουν κανέναν περιορισμό στις καθημερινές δραστηριότητες. Σημειώνεται ότι η έρευνα για τα θεμελιώδη δικαιώματα κάλυψε τα ζητήματα των διακρίσεων λόγω αναπηρίας στο ευρωπαϊκό ερωτηματολόγιο για την κατάσταση υγείας, το οποίο εκπονήθηκε από την Eurostat ώστε να συγκεντρωθούν δεδομένα για την αντίληψη των ερωτηθέντων σχετικά με την υγεία τους. Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει την ακόλουθη ερώτηση: «Κατά τους τελευταίους έξι τουλάχιστον μήνες, κατά πόσον αντιμετωπίσατε περιορισμούς λόγω προβλημάτων υγείας σε κοινές ανθρώπινες δραστηριότητες; Θα λέγατε ότι... [Κατηγορίες απαντήσεων: «Αντιμέτωπισα σοβαρούς περιορισμούς», «Αντιμέτωπισα περιορισμούς, που δεν ήταν όμως σοβαροί», «Δεν αντιμετώπισα κανέναν περιορισμό», «Προτιμώ να μην απαντήσω», «Δεν ξέρω»]. Σύμφωνα με την Eurostat, η ερώτηση αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως δείκτης μέτρησης των μακροχρόνιων περιορισμών που οφείλονται σε προβλήματα σωματικής ή ψυχικής υγείας, σε ασθένειες ή αναπηρίες ²⁸.
- Σύμφωνα με τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν για τους σκοπούς της γνωμοδότησης 1/2021 του FRA, τα άτομα με αναπηρίες βιώνουν τακτικά διακρίσεις στην εργασία, και σε μεγαλύτερο βαθμό όταν αναζητούν εργασία. Ο FRA συγκέντρωσε αυτά τα δεδομένα μέσω του Franet. Τα δεδομένα αυτά σε πολύ λίγα κράτη μέλη της ΕΕ ήταν διαθέσιμα ²⁹.
- Οι γυναίκες με αναπηρίες έχουν περισσότερες πιθανότητες από τους άνδρες με αναπηρίες να βιώσουν διακρίσεις στην απασχόληση λόγω της αναπηρίας τους.
- Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας για τα θεμελιώδη δικαιώματα, οι διακρίσεις λόγω ηλικίας στην απασχόληση κυμαίνονται σε υψηλά σχετικά επίπεδα στον γενικό πληθυσμό (ποσοστό των τελευταίων πέντε ετών: 15 %), ενώ καταγράφονται και σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών.
- Σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας για τα θεμελιώδη δικαιώματα, το ποσοστό των ερωτηθέντων που δηλώνουν ότι βιώνουν διακρίσεις στην απασχόληση επειδή είναι «πολύ μεγάλοι» είναι διπλάσιο από το ποσοστό των ερωτηθέντων που δηλώνουν ότι βιώνουν διακρίσεις επειδή είναι «πολύ μικροί» (10 % έναντι 6 %).
- Σύμφωνα με τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν για τους σκοπούς της γνωμοδότησης 1/2021 του FRA, οι διακρίσεις λόγω ηλικίας στην απασχόληση σε βάρος των ατόμων προχωρημένης ηλικίας παραμένουν σε υψηλά επίπεδα.
  - ★ Οι διακρίσεις τείνουν να αυξάνονται ανάλογα με την ηλικία των ερωτηθέντων και κυμαίνονται σε πολύ υψηλά επίπεδα για τα άτομα ηλικίας 50 ετών και άνω. Τα δεδομένα αυτά σε πολύ λίγα κράτη μέλη ήταν διαθέσιμα ³⁰.
  - ★ Τα άτομα βιώνουν σε μεγαλύτερο βαθμό διακρίσεις όταν αναζητούν εργασία παρά όταν βρίσκονται στην εργασία.

27 FRA (2017), *Second European Union Minorities and Discrimination Survey: Muslims – Selected Findings*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 24.

28 Βλέπε Eurostat (2013), *European Health Interview Survey (EHIS wave 2) – Methodological manual*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 16–17.

29 Για λεπτομέρειες, ανατρέξτε στην ενότητα 1.2.2 της γνωμοδότησης 1/2021 του FRA.

30 Για λεπτομέρειες, ανατρέξτε στην ενότητα 1.2.3 της γνωμοδότησης 1/2021 του FRA.

- ★ Οι γυναίκες τείνουν να βιώνουν διακρίσεις λόγω ηλικίας στην απασχόληση πιο συχνά από ό,τι οι άνδρες.
- Επίσης, σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας για τα θεμελιώδη δικαιώματα, τα τελευταία πέντε έτη τα άτομα που αυτοπροσδιορίζονται ως λεσβίες, ομοφυλόφιλοι και αμφιφυλόφιλοι (ΛΟΑ) ή «άλλο» (41 %) υπέστησαν σε διπλάσιο σχεδόν βαθμό διακρίσεις από τα άτομα που αυτοπροσδιορίζονται ως ετεροφυλόφιλοι (22 %) ³¹.
- Οι ΛΟΑ βιώνουν σε μεγαλύτερο βαθμό διακρίσεις στην εργασία παρά όταν αναζητούν εργασία, χωρίς μάλιστα να καταγράφονται αξιοσημείωτες διαφορές μεταξύ των λεσβιών, των ομοφυλόφιλων και των αμφιφυλόφιλων ³².
- Οι διακρίσεις λόγω ηλικίας που καταγράφονται στην απασχόληση σε βάρος των ΛΟΑ αυξάνονται ανάλογα με την ηλικία και ανέρχονται σε πολύ υψηλά επίπεδα για τα άτομα ηλικίας 55 ετών και άνω ³³.

↑ ΓΝΩΜΗ 1 ΤΟΥ FRA

Σύμφωνα με το άρθρο 5 της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα και το άρθρο 7 της οδηγίας για την ισότητα στην απασχόληση —τα άρθρα και των δύο οδηγιών τιτλοφορούνται ως «θετική δράση»— τα κράτη μέλη της ΕΕ θα μπορούσαν να θεσπίσουν μέτρα «με σκοπό την πρόληψη ή την αντιστάθμιση μειονεκτημάτων» που συνδέονται με τους λόγους διάκρισης και τους τομείς της ζωής που παρατίθενται σε αυτές τις οδηγίες, όπως αποδεικνύουν οι έρευνες του FRA και οι εθνικές πηγές δεδομένων.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα μπορούσαν να εντοπίσουν τα εν λόγω μειονεκτήματα και τις εν λόγω τάσεις διάκρισης συλλέγοντας συστηματικά δεδομένα και αναλύοντας τα βιώματα και τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες των μελών των πληθυσμιακών ομάδων που είναι εκτεθειμένες σε διακρίσεις, όπως επισημαίνεται στη γνώμη 6 του FRA για τα δεδομένα σχετικά με την ισότητα.

Σύμφωνα με το άρθρο 15 της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα και το άρθρο 17 της οδηγίας για την ισότητα στην απασχόληση, τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους για να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα των μέτρων και των θεσμικών διατάξεων που έχουν θεσπίσει προκειμένου να εφαρμοστεί η νομοθεσία για την απαγόρευση των διακρίσεων και να διασφαλίσουν ότι «οι κυρώσεις» για τις παραβιάσεις «των εθνικών διατάξεων που θεσπίζονται κατ' εφαρμογή» των οδηγιών «είναι αποτελεσματικές, ανάλογες με την παράβαση και αποτρεπτικές».

³¹ FRA (2020), *Τι σημαίνει «θεμελιώδη δικαιώματα» για τους πολίτες στην ΕΕ; Έρευνα για τα θεμελιώδη δικαιώματα*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων.

³² FRA (2020), *EU-LGBTI II: A long way to go for LGBTI equality*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 31.

³³ FRA (2020), *EU-LGBTI II: A long way to go for LGBTI equality*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων· FRA (2020), *Τι σημαίνει «θεμελιώδη δικαιώματα» για τους πολίτες στην ΕΕ; Έρευνα για τα θεμελιώδη δικαιώματα*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων.

Η ΑΝΙΣΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΦΘΕΙ ΣΤΙΣ ΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕ

Σύμφωνα με το άρθρο 10 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: ΣΛΕΕ), «[κ]ατά τον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και των δράσεων της, η Ένωση επιδιώκει να καταπολεμήσει κάθε διάκριση λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού».

Στο άρθρο 19 της ΣΛΕΕ ορίζεται επίσης ότι «το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα, σύμφωνα με ειδική νομοθετική διαδικασία, και μετά την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, μπορεί να αναλάβει δράση για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού».

Το άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων απαγορεύει «κάθε διάκριση ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού». Το άρθρο 21 απαγορεύει επίσης κάθε διάκριση λόγω ιθαγένειας «εντός του πεδίου εφαρμογής των Συνθηκών και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών τους». Ο Χάρτης δεσμεύει τόσο τα θεσμικά όργανα της ΕΕ σε όλες τις δραστηριότητές τους όσο και τα κράτη μέλη όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της ΕΕ. Σύμφωνα με το άρθρο 51 παράγραφος 1, οι διατάξεις του Χάρτη απευθύνονται στα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης, τηρουμένης της αρχής της επικουρικότητας, καθώς και στα κράτη μέλη, μόνον όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης.

Επιπλέον, η ΕΕ υπέγραψε και κύρωσε τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, η οποία περιλαμβάνει την απαγόρευση των διακρίσεων ως αρχή της τόσο στο άρθρο 3, όσο και στο άρθρο 5, βάσει του οποίου απαγορεύεται κάθε μορφή διάκρισης σε βάρος των ατόμων με αναπηρίες.

Παρά τις εν λόγω διατάξεις, το ενωσιακό νομικό πλαίσιο για την ισότητα εξακολουθεί να παρουσιάζει αδυναμίες που δυσχεραίνουν την προώθηση της ίσης μεταχείρισης. Το ισχύον παράγωγο δίκαιο της Ένωσης —για την ακρίβεια οι οδηγίες για τη φυλετική ισότητα, για την ισότητα στην απασχόληση και για την ισότητα των φύλων³⁴— παρουσιάζει αδυναμίες που δυσχεραίνουν την προστασία και προωθεί την τεχνητή ιεράρχηση των λόγων διάκρισης, με αποτέλεσμα να περιορίζεται το εύρος και το πεδίο εφαρμογής των κανόνων προστασίας από τις διακρίσεις σε επίπεδο ΕΕ. Σε αντίθεση με το φύλο, τη φυλετική καταγωγή ή την εθνοτική καταγωγή που προστατεύονται επαρκώς στις νομικές διατάξεις της ΕΕ ως λόγοι διάκρισης, η θρησκεία ή οι πεποιθήσεις, η αναπηρία, η ηλικία και ο σεξουαλικός προσανατολισμός δεν προστατεύονται στον ίδιο βαθμό.

Επιπροσθέτως, η προστασία από τις διακρίσεις δεν εφαρμόζεται με ομοίμορφο τρόπο σε όλα τα κράτη μέλη, μολονότι τα περισσότερα από αυτά έχουν θεσπίσει νομοθεσία η οποία υπερβαίνει τα ελάχιστα πρότυπα που προβλέπονται στις οδηγίες για τη φυλετική ισότητα, για την ισότητα στην απασχόληση και για την ισότητα των φύλων. Τα περισσότερα κράτη μέλη, τα οποία έχουν ενσωματώσει επιπλέον λόγους διάκρισης και τομείς της καθημερινής ζωής στην εθνική τους νομοθεσία, αναγνωρίζουν την ανάγκη προστασίας από τις διακρίσεις υπερβαίνοντας τα στενά όρια του υφιστάμενου ενωσιακού νομικού πλαισίου για την ισότητα.

Ωστόσο, παρά τις εκκλήσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και τις προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου του 2008 για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των προσώπων ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού —η οδηγία για την ίση μεταχείριση—

34 Οδηγία 2010/41/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών που ασκούν αυτοτελή επαγγελματική δραστηριότητα και για την κατάργηση της οδηγίας 86/613/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ 2010 L 180)· οδηγία 2006/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης (αναδιאτύπωση) (ΕΕ 2006 L 204)· οδηγία 2004/113/ΕΚ του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών (ΕΕ 2004 L 373).

εκκρεμεί ακόμα στο Συμβούλιο, όπου πρέπει να εγκριθεί ομόφωνα. Μολονότι 14 κράτη μέλη υποστηρίζουν πλήρως την πρόταση, αδιευκρίνιστος αριθμός κρατών μελών εξακολουθούν να διαφωνούν³⁵.

Παραδείγματος χάρη, σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα του FRA, πολλοί Ρομά, Νομάδες, μουσουλμάνοι, Εβραίοι, μετανάστες και οι απόγονοί τους δεν μπορούν να πουν με βεβαιότητα αν υφίστανται διακρίσεις λόγω της φυλής και της εθνότητάς τους ή λόγω της θρησκείας ή των πεποιθήσεών τους. Από τα δεδομένα αυτά προκύπτει επίσης συστηματικά ότι πολλοί πολίτες εντός της ΕΕ υφίστανται πολλαπλές και διασταυρούμενες διακρίσεις, οι οποίες αποδίδονται σε διάφορους συνδυασμούς λόγων διάκρισης.

Με τον όρο «διασταυρούμενες διακρίσεις» νοείται η κατάσταση που προκύπτει όταν πολλοί λόγοι συντρέχουν και διαπλέκονται κατά τρόπο ώστε να είναι αδύνατο να διαχωριστούν και προκαλούν συγκεκριμένες μορφές διακρίσεων. Ωστόσο, οι επαγγελματίες του κλάδου αναγνωρίζουν ότι η μονοδιάστατη αντιμετώπιση των διακρίσεων παραβλέπει τις διάφορες μορφές διάκρισης που μπορεί να βιώσουν οι άνθρωποι στην καθημερινότητά τους. Πάντως, οι διασταυρούμενες διακρίσεις δεν προστατεύονται από το δίκαιο της ΕΕ και ελάχιστα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει νομικές διατάξεις για τις πολλαπλές ή τις διασταυρούμενες διακρίσεις.

Εκφράζονται επίσης ανησυχίες επειδή τα φαινόμενα συστημικών ή δομικών διακρίσεων ενδέχεται να έχουν αντίκτυπο στην ίση μεταχείριση. Σύμφωνα με τη σύσταση του Συμβουλίου για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά, «συστημική ή δομική διάκριση τεκμαίρεται ότι υπάρχει στις ανισότητες που προκύπτουν από τη νομοθεσία, την πολιτική και την πρακτική, όχι εκ προθέσεως αλλά ως αποτέλεσμα μιας σειράς θεσμικών παραγόντων κατά την εκπόνηση, την υλοποίηση και την επανεξέταση νομικών πράξεων, πολιτικών και πρακτικών»³⁶.

Τα δεδομένα που συνέλεξε ο FRA μαρτυρούν την ύπαρξη δομικών διακρίσεων σε όλα τα κράτη μέλη, όπως αποκαλύπτουν τα ευρήματα για τους Ρομά και τα άτομα αφρικανικής καταγωγής στην έρευνα EU-MIDIS II και στην έρευνα για τους Ρομά και τους Νομάδες. Σύμφωνα με αυτά τα αποτελέσματα, τα άτομα που βιώνουν τις περισσότερες διακρίσεις βιώνουν επίσης υψηλά επίπεδα υλικής στέρησης, τα οποία υπερβαίνουν τον μέσο όρο.

- Σημαντικό ποσοστό των Ρομά και των παιδιών τους που συμμετείχαν στην έρευνα (80 %) ζουν με εισόδημα κάτω από το όριο φτώχειας των οικείων χωρών· ένας στους τέσσερις Ρομά (27 %) και ένα στα τρία παιδιά Ρομά (30 %) ζει σε νοικοκυριό που βίωσε το αίσθημα της πείνας τουλάχιστον μία φορά τον τελευταίο μήνα πριν από τη διεξαγωγή της έρευνας EU-MIDIS II· ένας στους τρεις Ρομά ζει σε σπίτι χωρίς πόσιμο νερό και ένας στους 10 ζει σε σπίτι χωρίς ηλεκτρικό ρεύμα. Στην ερώτηση αν το συνολικό εισόδημα του νοικοκυριού επαρκεί για την κάλυψη των μηνιαίων εξόδων, το 92 % των Ρομά που συμμετείχαν στην έρευνα απάντησαν ότι δυσκολεύονται αρκετά να καλύψουν τα έξοδα και το 45 % ότι δυσκολεύονται «πολύ»³⁷.
- Σε πλήρη αντίθεση με τον γενικό πληθυσμό, ένα στα τέσσερα παιδιά που ανήκουν σε κοινότητες Ρομά και Νομάδων (23 %) και ζουν στις έξι χώρες που εξετάζονται από την έρευνα του FRA για τους Ρομά και τους Νομάδες ζει σε νοικοκυριό που βιώνει σοβαρή υλική στέρηση. Αυτό σημαίνει ότι τα μέλη του νοικοκυριού δεν είναι σε θέση να εξασφαλίσουν βασικά αγαθά, όπως υγιεινή τροφή ή θέρμανση, ή καθυστερούν να πληρώσουν το ενοίκιο και αδυνατούν να καλύψουν τα έξοδα διακοπών μίας εβδομάδας τον χρόνο³⁸.
- Πάνω από ένας στους δύο (55 %) ερωτηθέντες αφρικανικής καταγωγής διαθέτει εισόδημα νοικοκυριού χαμηλότερο από το όριο της φτώχειας, αφού συνυπολογιστούν

35 Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2020), *Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των προσώπων ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού*, Βρυξέλλες, 4 Νοεμβρίου 2020.

36 Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2021), *Σύσταση του Συμβουλίου για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά*, Βρυξέλλες, 2 Μαρτίου 2021, σ. 20.

37 FRA (2016), *Δεύτερη έρευνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις μειονότητες και τις διακρίσεις: επιλεγμένα πορίσματα για τους Ρομά*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων.

38 FRA (2020), *Roma and Travellers in six countries – Roma and Travellers Survey*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων.

και οι κοινωνικές μεταβιβάσεις που παρέχονται στη χώρα διαμονής. Από αυτούς, κάτω από το όριο της φτώχειας ζουν κυρίως οι ερωτηθέντες δεύτερης γενιάς (48 %) και οι ερωτηθέντες που έχουν την ιθαγένεια της χώρας στην οποία ζουν (49 %). Τα ποσοστά αυτά είναι υψηλότερα από τα αντίστοιχα του γενικού πληθυσμού. Ένας στους δύο ερωτηθέντες αφρικανικής καταγωγής αναφέρει ότι ζει σε σπίτι στο οποίο συνωστίζονται πολλά άτομα (45 %), έναντι ποσοστού 17 % για τον γενικό πληθυσμό στα 28 —τότε— κράτη μέλη της ΕΕ. Ένας στους δέκα (12 %) αυτής της κατηγορίας ερωτηθέντων ζει σε κακές συνθήκες στέγασης, δηλαδή σε κατοικία χωρίς λουτρό και τουαλέτα ή σε κατοικία που είναι πολύ σκοτεινή, που έχει φθαρμένους τοίχους ή παράθυρα ή οροφή που στάζει³⁹.

↑ ΓΝΩΜΗ 2 ΤΟΥ FRA

Ο νομοθέτης της ΕΕ και τα κράτη μέλη πρέπει να καταβάλουν προσπάθειες για να διασφαλίσουν συγκρίσιμα, ενιαία και υψηλά επίπεδα προστασίας από τις διακρίσεις λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού στους διάφορους τομείς της καθημερινής ζωής. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να εμπνευστούν από στρατηγικές και σχέδια δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που αποσκοπούν στη δημιουργία μιας Ένωσης ισότητας. Στα σχέδια αυτά συγκαταλέγονται μεταξύ άλλων το σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025, το στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά 2020-2030, η στρατηγική για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ (λεσβίες, ομοφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι, τρανς, κουίρ και ίντερσεξ) 2020-2025, η στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες για την περίοδο 2021-2030, το σχέδιο δράσης για την ενσωμάτωση και την ένταξη για την περίοδο 2021-2027 και η στρατηγική της ΕΕ για την ισότητα των φύλων 2020-2025.

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να συνεχίσουν να εξετάζουν κάθε δυνατή εναλλακτική λύση για την απεμπλοκή των διαπραγματεύσεων σχετικά με την πρόταση οδηγίας για την ίση μεταχείριση. Αν θεσπιστεί άμεσα η οδηγία, θα αρθεί η τεχνητή ιεράρχηση των λόγων διάκρισης που έχει εμπεδωθεί εντός της ΕΕ και θα διασφαλιστεί η παροχή, από την ΕΕ και τα κράτη μέλη της, ολοκληρωμένης και ενιαίας προστασίας από τις διακρίσεις λόγω θρησκείας, πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού σε βασικούς τομείς της καθημερινής ζωής που δεν καλύπτονται επί του παρόντος από το παράγωγο δίκαιο της ΕΕ.

Ο νομοθέτης της ΕΕ θα πρέπει να εξετάσει το ενδεχόμενο να επεκτείνει την έννοια της διάκρισης ώστε να συμπεριλάβει και τη διασταυρούμενη διάκριση στην υφιστάμενη και στη νέα νομοθεσία για τον τομέα της ισότητας και την απαγόρευση των διακρίσεων. Με τον τρόπο αυτό, η ΕΕ και τα κράτη μέλη θα μπορέσουν να ενισχύσουν τη νομική προστασία από τις διασταυρούμενες διακρίσεις, ιδίως για τις γυναίκες που αντιμετωπίζουν διακρίσεις για πολλούς και διαφορετικούς λόγους.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΙ ΝΕΑ ΜΕΣΑ ΠΟΥ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑΝ ΝΑ ΕΙΣΑΓΟΥΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

Τα τελευταία χρόνια η χρήση αλγορίθμων και εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης (TN) στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων παρουσίασε εκθετική αύξηση σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής. Ο FRA, μεταξύ άλλων παραγόντων, έχει αποδείξει ότι η χρήση αλγορίθμων και εργαλείων TN μπορεί να έχει σοβαρό αντίκτυπο στην αρχή της ίσης μεταχείρισης και της απαγόρευσης των διακρίσεων. Το γεγονός αυτό επισημάνθηκε άλλωστε από την ομάδα εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου της ΕΕ για την TN.

Ωστόσο, δεν είναι όλοι οι χρήστες το ίδιο ενημερωμένοι για τις διακρίσεις που μπορεί να εισαγάγει η χρήση αλγορίθμων και εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης καθώς πολλοί δεν γνωρίζουν ότι τα συστήματα αυτά συχνά επιφέρουν, δικαιωνίζουν ή και ενισχύουν τις διακρίσεις, και ιδίως τις έμμεσες. Τέτοιες διακρίσεις συντρέχουν όταν ένας φαινομενικά ουδέτερος κανόνας θέτει πρόσωπα ή ομάδες προσώπων με τα ίδια ακριβώς χαρακτηριστικά σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με άλλα πρόσωπα, όπως επισημαίνεται στις οδηγίες για τη φυλετική ισότητα και την ισότητα στην απασχόληση. Σύμφωνα με τα πραγματικά στοιχεία του FRA —βασίζονται στις έρευνες που έχει δημοσιεύσει ο Οργανισμός σχετικά με την TN— οι προγραμματιστές και οι χρήστες των εργαλείων TN από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα συχνά δεν εκτιμούν προσεκτικά, ή δεν εκτιμούν καθόλου, αν τα αυτοματοποιημένα συστήματα που χειρίζονται οι ίδιοι εισάγουν διακρίσεις.

Αναγνωρίζοντας τη σημαντική πρόκληση που συνιστά η χρήση εργαλείων TN με τρόπο που να μην εισάγει διακρίσεις και με σκοπό την προώθηση και όχι τον περιορισμό της ισότητας, οι διεθνείς οργανισμοί, η ΕΕ και τα κράτη μέλη δραστηριοποιούνται με διάφορους τρόπους στη χάραξη πολιτικής και στη σύνταξη νομοθεσίας για την TN, η οποία θα πρέπει επίσης να λαμβάνει σοβαρά υπόψη την ανάγκη της απαγόρευσης των διακρίσεων. Στη *Λευκή Βίβλο για την τεχνητή νοημοσύνη και την ευρωπαϊκή προσέγγιση της αριστείας και της εμπιστοσύνης*⁴⁰, στην οποία περιγράφονται σχέδια για το ενδεχόμενο έκδοσης νομοθετικής πρότασης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπογράμμισε ότι η TN εγκυμονεί πολλούς κινδύνους, συμπεριλαμβάνοντας μεταξύ των κινδύνων αυτών και τις διακρίσεις για περισσότερους του ενός προστατευόμενους λόγους. Η πτυχή αυτή επισημάνθηκε επίσης στο **σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025**.

Σε αυτές τις πρωτοβουλίες και σε αυτούς τους προβληματισμούς αντικατοπτρίζεται ο κίνδυνος εισαγωγής διακρίσεων που εγκυμονεί η χρήση εργαλείων TN σε διάφορους τομείς της καθημερινής ζωής, αλλά και η ανάγκη αύξησης των κανονιστικών ρυθμίσεων. Η ενδεχόμενη επέκταση της TN μπορεί να οδηγήσει στην εισαγωγή διακρίσεων σε τομείς της ζωής και για λόγους που δεν καλύπτονται ακόμα από το υφιστάμενο παράγωγο δίκαιο της ΕΕ για την απαγόρευση των διακρίσεων.

↑ ΓΝΩΜΗ 3 ΤΟΥ FRA

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να αξιολογήσουν προσεκτικά τον αντίκτυπο που έχει η αύξηση της χρήσης αλγορίθμων και εργαλείων TN στη λήψη αποφάσεων για την ίση μεταχείριση και την απαγόρευση των διακρίσεων και να ενσωματώσουν σχετικές εγγυήσεις για τα θεμελιώδη δικαιώματα ώστε να περιορίσουν τον αντίκτυπο. Με τον τρόπο αυτό θα μπορούσαν να μετριάσουν τους κινδύνους που προκαλεί η μεροληψία των αλγορίθμων και των εργαλείων TN που χρησιμοποιούνται στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΕ θα πρέπει επίσης να εξετάσει τη χρηματοδότηση στοχευμένων ερευνών για τις διακρίσεις που εισάγουν τα εργαλεία TN και οι αλγόριθμοι.

⁴⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020), *Λευκή Βίβλος για την τεχνητή νοημοσύνη. Η ευρωπαϊκή προσέγγιση της αριστείας και της εμπιστοσύνης*.

ΤΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΔΕΝ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΝΤΑΙ, ΚΑΙ ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥΣ

Σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα του FRA, τα θύματα των διακρίσεων συνήθως δεν καταγγέλλουν σε αρχές ή φορείς τα περιστατικά που αντιμετωπίζουν για διάφορους λόγους, μεταξύ άλλων επειδή δεν γνωρίζουν πού να αποταθούν. Και αυτό παρά την ύπαρξη φορέων ισότητας σε όλα τα κράτη μέλη, όπως προβλέπεται στο άρθρο 13 της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα, η οποία ορίζει επίσης ότι οι φορείς αυτοί παρέχουν «ανεξάρτητη[ς] συνδρομή[ς] προς τα θύματα διακρίσεων όταν [αυτά] καταγγέλλουν διακριτική μεταχείριση»⁴¹.

Σύμφωνα με τα ευρήματα των περισσότερων ερευνών του FRA, ο αριθμός των θυμάτων που δεν καταγγέλλει τα περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης είναι πολύ υψηλός, και από όλες τις αρχές που έχουν την αρμοδιότητα να λαμβάνουν καταγγελίες για περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης, οι διάσπαρτοι στην ΕΕ φορείς ισότητας είναι αυτοί που λαμβάνουν τον μικρότερο αριθμό καταγγελιών. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει ότι οι υφιστάμενες διαδικασίες και τα συστήματα υποβολής καταγγελιών για περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης είναι συχνά αναποτελεσματικά και δεν βοηθούν τα θύματα να χρησιμοποιήσουν ένδικα μέσα και να αποκτήσουν πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Συγκεκριμένα:

- σύμφωνα με ευρήματα του συνόλου των ερευνών του FRA, τα ποσοστά των θυμάτων που καταγγέλλουν τα περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης είναι πολύ χαμηλά σε όλες τις πληθυσμιακές ομάδες που μελετήθηκαν⁴².
- χαμηλά επίπεδα καταγγελίας παρατηρούνται σε όλες τις χρονικές περιόδους, σε όλες τις χώρες και σε όλες τις πληθυσμιακές ομάδες που καλύπτονται από τις έρευνες του FRA —το μέσο ποσοστό των θυμάτων που καταγγέλλουν περιστατικά μεταχείρισης για την εκάστοτε πληθυσμιακή ομάδα είναι:
  - ★ 12 % (έρευνα EU-MIDIS II 2016)
  - ★ 23 % (δεύτερη έρευνα για τον αντισημιτισμό 2018)
  - ★ 11 % [δεύτερη έρευνα για τους ΛΟΑΔΜ (λεσβίες, ομοφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι, διεμφυλικοί και μεσοφυλικοί) 2019]
  - ★ 10 % (έρευνα για τα θεμελιώδη δικαιώματα 2019)
  - ★ 21 % (έρευνα για τους Ρομά και τους Νομάδες 2019)
- ως αποτέλεσμα, τα περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης παραμένουν σε μεγάλο βαθμό αόρατα για τους θεσμούς που έχουν τη νομική υποχρέωση να συνδράμουν τα θύματα των διακρίσεων, όπως μεταξύ άλλων οι φορείς ισότητας.
- σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας EU-MIDIS II του 2016, οι περισσότερες καταγγελίες υποβλήθηκαν σε εργοδότες (36 %), το 13 % των περιστατικών καταγγέλλθηκαν σε συνδικαλιστικές οργανώσεις και σε επιτροπές προσωπικού και ένα 17 % καταγγέλλθηκε στην αστυνομία και αφορούσε την είσοδο σε νυχτερινό κέντρο διασκέδασης ή σε μπαρ⁴³.
- μόλις το 4 % του συνόλου των καταγγελιών υποβλήθηκαν σε φορέα ισότητας, ποσοστό που είναι ανησυχητικά χαμηλό.
- μολονότι το ποσοστό των θυμάτων που καταγγέλλουν περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης είναι συνολικά χαμηλό, παρατηρούνται διαφοροποιήσεις μεταξύ των

⁴¹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον χρόνο ίδρυσης των φορέων ισότητας στα κράτη μέλη της ΕΕ, βλέπε τον «[ευρωπαϊκό κατάλογο φορέων ισότητας](#)» που διατηρεί το δίκτυο Equinet.

⁴² FRA (2017), *Second European Union Minorities and Discrimination Survey – Main results*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων· FRA (2018), *Experiences and perceptions of antisemitism – Second survey on discrimination and hate crime against Jews in the EU*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων· FRA (2020), *Roma and Travellers in six countries – Roma and Travellers Survey*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων· FRA (2020), *EU-LGBTI II: A long way to go for LGBTI equality*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων· FRA (2019), *Έκθεση για τα θεμελιώδη δικαιώματα*.

⁴³ FRA (2017), *Second European Union Minorities and Discrimination Survey – Main results*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 22.

κρατών μελών και των πληθυσμιακών ομάδων που εξετάστηκαν —τα θύματα διακριτικής μεταχείρισης που ανήκουν σε εθνοτικές μειονότητες και έχουν μεταναστευτικό ιστορικό (μεταξύ αυτών οι Ρομά και οι Νομάδες) στη Φινλανδία, τις Κάτω Χώρες, την Ιρλανδία, τη Σουηδία και τη Δανία (η σειρά που αναφέρονται οι χώρες αντικατοπτρίζει τον αριθμό καταγγελιών) τείνουν να καταγγέλλουν περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης πιο συχνά από τους ερωτηθέντες σε άλλες χώρες ⁴⁴.

Ο χαμηλός ή υψηλός αριθμός καταγγελιών για τα περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης που σημειώνονται στα κράτη μέλη δεν αποκαλύπτει φυσικά τίποτα για τη συχνότητα ή τη μορφή των περιστατικών διακριτικής μεταχείρισης στα εκάστοτε κράτη μέλη. Ωστόσο, ο αριθμός των περιστατικών που καταγγέλλονται λειτουργεί συχνά ως δείκτης της προθυμίας των πολιτών να καταγγείλουν περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης, προθυμία η οποία συνδέεται με τα επίπεδα εμπιστοσύνης στους θεσμούς και με τα επίπεδα ενημέρωσης για το δίκαιο της ισότητας, τα δικαιώματα στην ίση μεταχείριση και την ύπαρξη φορέων ισότητας.

Ο υψηλός αριθμός καταγγελιών για περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης υποδηλώνει συχνά ότι τα συστήματα υποβολής καταγγελιών λειτουργούν, ενώ ο χαμηλός αριθμός τέτοιων καταγγελιών υποδηλώνει το αντίθετο. Επιπροσθέτως, οι διαφοροποιήσεις που παρουσιάζουν από έτος σε έτος τα ποσοστά των θυμάτων που καταγγέλλουν τα περιστατικά δεν ισοδυναμούν αυτόματα με αυξομειώσεις στη συχνότητα των περιστατικών κακομεταχείρισης. Ωστόσο, οι διαφοροποιήσεις αυτές μπορεί να υποδηλώνουν ότι τα συστήματα υποβολής καταγγελιών τροποποιήθηκαν, ότι τα θύματα και οι μάρτυρες είναι περισσότερο πρόθυμοι και έχουν περισσότερες δυνατότητες να καταγγέλλουν περιστατικά ή ότι οι αρμόδιοι φορείς διαθέτουν πλέον καλύτερα μέσα για να αντιμετωπίσουν αυτά τα περιστατικά.

Σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα του FRA, οι βασικότεροι λόγοι για τους οποίους τα θύματα δεν καταγγέλλουν τα περιστατικά είναι οι ακόλουθοι.

— Σε όλες τις έρευνες του FRA, τα θύματα αναφέρουν ότι δεν καταγγέλλουν τα περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης επειδή συνήθως πιστεύουν ότι δεν θα συμβεί ή δεν θα αλλάξει τίποτα μετά την καταγγελία τους. Ο συγκεκριμένος λόγος αναφέρθηκε από:

- ★ το 52 % των ερωτηθέντων της δεύτερης έρευνας για τον αντισημιτισμό οι οποίοι δεν κατήγγειλαν το τελευταίο περιστατικό διακριτικής μεταχείρισης ⁴⁵.
- ★ το 41 % των θυμάτων διακριτικής μεταχείρισης στη δεύτερη έρευνα της ΕΕ για τους ΛΟΑΔΜ ⁴⁶.
- ★ το 35 % των θυμάτων διακριτικής μεταχείρισης που ανήκουν σε εθνοτική μειονότητα ή έχουν μεταναστευτικό ιστορικό στην έρευνα EU-MIDIS II ⁴⁷.
- ★ πάνω από το 36 % των ερωτηθέντων του γενικού πληθυσμού στην έρευνα για τα θεμελιώδη δικαιώματα οι οποίοι δεν κατήγγειλαν το τελευταίο περιστατικό διακριτικής μεταχείρισης που βίωσαν ⁴⁸.

— Τα θύματα αναφέρουν επίσης συχνά ότι δεν καταγγέλλουν τα περιστατικά επειδή θεωρούν ότι τα περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης δεν αποδεικνύονται εύκολα και είναι ασήμαντα ή δεν αξίζει να καταγγεληθούν.

Όπως προκύπτει από τα ευρήματα της δεύτερης έρευνας της ΕΕ για τους ΛΟΑΔΜ που διεξήγαγε ο FRA, τα θύματα επικαλούνται και άλλους λόγους για τους οποίους δεν καταγγέλλουν τα περιστατικά:

44 FRA (2017), *Second European Union Minorities and Discrimination Survey – Main results*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 43. FRA (2020), *Roma and Travellers in six countries – Roma and Travellers Survey*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 31.

45 FRA (2018), *Experiences and perceptions of antisemitism – Second survey on discrimination and hate crime against Jews in the EU*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 59.

46 FRA (2020), *EU-LGBTI II: A long way to go for LGBTI equality*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 37.

47 FRA (2017), *Second European Union Minorities and Discrimination Survey – Main results*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 49.

48 FRA (2020), *Τι σημαίνει «θεμελιώδη δικαιώματα» για τους πολίτες στην ΕΕ; Έρευνα για τα θεμελιώδη δικαιώματα*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων.

- ★ θεωρούν ότι δεν αξίζει να τα καταγγείλουν επειδή τέτοια περιστατικά συμβαίνουν συνεχώς (33 %).
- ★ δεν θέλουν να αποκαλύψουν ότι αυτοπροσδιορίζονται ως ΛΟΑΔΜ (21 %).
- ★ δεν εμπιστεύονται τις αρχές (21 %).
- ★ φοβούνται ότι δεν θα ληφθεί σοβαρά υπόψη το περιστατικό (23 %).
- ★ δεν γνωρίζουν πώς ή πού να υποβάλουν καταγγελία (15 %).
- ★ νιώθουν πληγωμένα από την τραυματική τους εμπειρία και πολύ στρεσαρισμένα για να ασχοληθούν ενεργά με την υποβολή καταγγελίας (13 %) ⁴⁹.

Τα ευρήματα αυτά υποδηλώνουν ότι οι υφιστάμενοι νόμοι, οι πολιτικές και οι φορείς που απασκοπούν στην ανάσχεση των διακρίσεων και στη διασφάλιση της ισότητας για όλους δεν έχουν την ίδια αποτελεσματικότητα σε όλα τα κράτη μέλη. Επίσης, αποδεικνύεται ότι οι διαφορετικές πληθυσμιακές ομάδες που εξετάστηκαν δεν γνωρίζουν στον ίδιο βαθμό τα δικαιώματα που έχουν στη χώρα τους. Για την ακρίβεια, σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα του FRA, οι φορείς ισότητας είναι σε μεγάλο βαθμό άγνωστοι στις πληθυσμιακές ομάδες που είναι περισσότερο εκτεθειμένες σε διακρίσεις, όπως οι εθνοτικές μειονότητες ή οι μετανάστες, γεγονός που δεν ισχύει για τον γενικό πληθυσμό. Επιπλέον, η ενημέρωση για τη νομοθεσία απαγόρευσης των διακρίσεων και για τους διαθέσιμους μηχανισμούς έννομης προστασίας, στους οποίους περιλαμβάνονται και οι φορείς ισότητας, εμφανίζει μεγάλες διαφορές μεταξύ των χωρών και των πληθυσμιακών ομάδων που εξετάστηκαν.

- Σε γενικές γραμμές, το ποσοστό των ερωτηθέντων στην έρευνα EU-MIDIS II που δεν γνωρίζουν πως η διακριτική μεταχείριση είναι παράνομη είναι σχετικά υψηλό (67 %) ⁵⁰.
- Στον αντίποδα, το ποσοστό των ερωτηθέντων στην έρευνα EU-MIDIS II που γνωρίζει κάποιον οργανισμό που προσφέρει στήριξη ή συμβουλές στα θύματα των διακρίσεων, ή κάποιους φορείς ισότητας, είναι πολύ χαμηλό: το 71 % δεν γνωρίζει κανέναν τέτοιο οργανισμό, ενώ το 62 % δεν αναγνωρίζει την ονομασία κανενός φορέα ισότητας στη χώρα του ⁵¹.
- Σε αντίθεση με τις εθνοτικές μειονότητες ή τους μετανάστες και τους απογόνους τους, ο γενικός πληθυσμός είναι αρκετά ενημερωμένος για την ύπαρξη των φορέων ισότητας. Σε γενικές γραμμές, στα 27 κράτη μέλη της ΕΕ (ΕΕ των 27) οι τρεις στους πέντε ερωτηθέντες στην έρευνα για τα θεμελιώδη δικαιώματα (61 %) γνωρίζουν την ύπαρξη ενός τουλάχιστον φορέα ισότητας στη χώρα τους —το ποσοστό αυτό αφορά και τους φορείς ισότητας που αναγνωρίζουν τη φυλετική και εθνοτική καταγωγή και το φύλο ως λόγους διάκρισης. Πάνω από τους μισούς (52 %) ερωτηθέντες γνωρίζουν την ύπαρξη φορέων ισότητας που αναγνωρίζουν τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή ως λόγο διάκρισης στο πλαίσιο της εντολής τους ⁵².
- Ωστόσο, το ποσοστό αυτό είναι μικρότερο για τους ερωτηθέντες που δεν έχουν την ιθαγένεια της χώρας στην οποία ζουν (34 %) από ό,τι για τους συμμετέχοντες που έχουν την ιθαγένεια της χώρας στην οποία ζουν (53 %). Ομοίως, οι ερωτηθέντες στην έρευνα για τα θεμελιώδη δικαιώματα που αυτοπροσδιορίζονται ως μέλη εθνοτικής μειονότητας γνωρίζουν σε ποσοστό 45 % την ύπαρξη φορέων ισότητας που αναγνωρίζουν τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή ως λόγο διάκρισης. Το αντίστοιχο ποσοστό για τους ερωτηθέντες που δεν αυτοπροσδιορίζονται ως μέλη εθνοτικής μειονότητας είναι 53 % ⁵³.
- Επίσης, σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας για τα θεμελιώδη δικαιώματα, στην ΕΕ των 27, η διαφοροποίηση της ενημέρωσης του γενικού πληθυσμού ανάλογα με τον βαθμό αναπηρίας για την ύπαρξη φορέων ισότητας είναι μικρή. Πάνω από τους μισούς ερωτηθέντες (55 %) που αντιμετωπίζουν σοβαρούς περιορισμούς στις καθημερινές τους δραστηριότητες επισημαίνουν ότι είναι ενήμεροι για την ύπαρξη των φορέων ισότητας. Το αντίστοιχο ποσοστό για τους ερωτηθέντες που αντιμετωπίζουν περιορισμούς,

49 FRA (2020), *EU-LGBTI II: A long way to go for LGBTI equality*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 37.

50 FRA (2017), *Second European Union Minorities and Discrimination Survey – Main results*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 55.

51 Ό.π., σ. 51-53.

52 FRA (2020), *Τι σημαίνει «θεμελιώδη δικαιώματα» για τους πολίτες στην ΕΕ; Έρευνα για τα θεμελιώδη δικαιώματα*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων.

53 Ό.π.

αλλά όχι σοβαρούς, είναι 57 % και για τους ερωτηθέντες που δεν αντιμετωπίζουν κανέναν περιορισμό 63 %.

- Σε όλες τις επιμέρους έρευνες του FRA, η ενημέρωση των ερωτηθέντων για την ύπαρξη φορέων ισότητας διαφοροποιείται ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο —οι ερωτηθέντες με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο είναι συνήθως λιγότερο ενημερωμένοι για την ύπαρξη τέτοιων φορέων.
- Το γεγονός ότι ορισμένες πληθυσμιακές ομάδες γνωρίζουν σε μεγαλύτερο ποσοστό συγκεκριμένους φορείς ισότητας (όπως συμβαίνει με τον γενικό πληθυσμό και τους ΛΟΑΔΜ) ⁵⁴ δεν μεταφράζεται ωστόσο και σε αισθητά υψηλότερα ποσοστά καταγγελλομένων.
- Σύμφωνα με τα δεδομένα του FRA για τους φορείς ισότητας, οι φορείς στη Δανία, την Ιρλανδία, τη Λετονία, την Πολωνία, τη Σουηδία και την Τσεχία εμφανίζουν τα υψηλότερα επίπεδα στελέχωσης και προϋπολογισμού αναλογικά με τον πληθυσμό των χωρών τους, και τουλάχιστον το 50 % των ερωτηθέντων στην έρευνα EU-MIDIS II από αυτές τις χώρες υποστηρίζουν ότι είναι ενήμεροι για την ύπαρξη φορέων ισότητας στη χώρα τους (το ποσοστό των ερωτηθέντων από την Ιρλανδία και τη Σουηδία είναι λίγο χαμηλότερο και κυμαίνεται στο 40 %).
- Συγκριτικά, σύμφωνα με τα δεδομένα του FRA, οι φορείς ισότητας στην Αυστρία, τη Βουλγαρία, τη Γερμανία, την Ελλάδα, την Ισπανία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες, το Λουξεμβούργο, τη Μάλτα, την Ουγγαρία, τη Ρουμανία και τη Σλοβενία και εμφανίζουν τα χαμηλότερα επίπεδα στελέχωσης και προϋπολογισμού αναλογικά με τον πληθυσμό των χωρών τους, ενώ το ποσοστό των ερωτηθέντων στην έρευνα EU-MIDIS II του FRA που είναι ενήμεροι για την ύπαρξη φορέων ισότητας σε αυτές τις χώρες δεν υπερβαίνει το 30 %.

Τα χαμηλά επίπεδα ενημέρωσης για την ύπαρξη φορέων ισότητας υπονομεύουν τον σημαντικό ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν οι φορείς αυτοί στην παροχή συνδρομής στα θύματα των διακρίσεων. Τα διαθέσιμα στοιχεία επιβεβαιώνουν τη συσχέτιση μεταξύ των πόρων που διατίθενται στους φορείς ισότητας (προσωπικό και προϋπολογισμός) και της ενημέρωσης του πληθυσμού για την ύπαρξη αυτών των φορέων. Φαίνεται, λοιπόν, ότι οι φορείς ισότητας που είναι νομικά και οικονομικά ισχυρότεροι έχουν τη δυνατότητα να επιτελέσουν πιο αποτελεσματικά τον ρόλο τους και να βελτιώσουν την ενημέρωση των υποψήφιων θυμάτων διακριτικής μεταχείρισης και των μαρτύρων τέτοιων περιστατικών για τα δικαιώματά τους. Μεταξύ άλλων, οι φορείς αυτοί έχουν την ικανότητα να εφαρμόσουν στοχευμένα μέτρα για τα πρόσωπα ή τις πληθυσμιακές ομάδες που είναι περισσότερο εκτεθειμένες στις διακρίσεις.

Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ότι τα υψηλά επίπεδα ενημέρωσης για την ύπαρξη φορέων ισότητας δεν συσχετίζονται πάντα με υψηλά επίπεδα υποβολής καταγγελιών στους φορείς ισότητας. Αυτό ισχύει ακόμα και για ορισμένους φορείς που βρίσκονται στο υψηλότερο επίπεδο της κλίμακας όσον αφορά την αναλογία ανθρώπινων και οικονομικών πόρων σε σχέση με τον πληθυσμό της χώρας εγκατάστασης.

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της κατέβαλαν συγκεκριμένες προσπάθειες για να ενθαρρύνουν την υποβολή καταγγελιών στους αρμόδιους φορείς και στις αρμόδιες αρχές στον τομέα των εγκλημάτων μίσους, τα οποία αποτελούν μία από τις σοβαρότερες μορφές διάκρισης ⁵⁵. Τον Μάρτιο του 2021 η ομάδα υψηλού επιπέδου της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και άλλων μορφών μισαλλοδοξίας εξέδωσε σειρά βασικών κατευθυντήριων αρχών για να ενθαρρύνει τα θύματα να καταγγέλλουν τα εγκλήματα μίσους στις αρχές επιβολής του νόμου ⁵⁶. Η ομάδα εργασίας για την καταγραφή των εγκλημάτων μίσους, τη

⁵⁴ FRA (2020), *Τι σημαίνει «θεμελιώδη δικαιώματα» για τους πολίτες στην ΕΕ; Έρευνα για τα θεμελιώδη δικαιώματα*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων· FRA (2020), *EU-LGBTI II: A long way to go for LGBTI equality*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 35-37.

⁵⁵ FRA (2012), *Making hate crime visible in the European Union: Acknowledging victims' rights*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων.

⁵⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ομάδα υψηλού επιπέδου της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και άλλων μορφών μισαλλοδοξίας, Ομάδα εργασίας για την καταγραφή των εγκλημάτων μίσους, τη συλλογή δεδομένων και την ενθάρρυνση των καταγγελιών (2021), *Key*

συλλογή δεδομένων και την ενθάρρυνση των καταγγελιών εμπλούτισε αυτές τις αρχές, διοργανώνοντας δραστηριότητες που υποστηρίχθηκαν από τον FRA.

Ορισμένες πτυχές των βασικών κατευθυντήριων αρχών για την ενθάρρυνση της καταγγελίας των εγκλημάτων μίσους θα μπορούσαν να εφαρμοστούν και για την ενθάρρυνση της καταγγελίας περιστατικών διακριτικής μεταχείρισης στους φορείς ισότητας. Και αυτό παρά το γεγονός ότι είναι λίγοι οι φορείς ισότητας στον οποίον την εντολή αναφέρονται ρητά τα εγκλήματα μίσους, τα οποία συνήθως υπάγονται στις διατάξεις του ποινικού δικαίου.

Οι αρχές 5, 6, 8 και 9 παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ενθάρρυνση της υποβολής καταγγελιών στους φορείς ισότητας. Οι αρχές αυτές αφορούν σε γενικές γραμμές τα εξής:

- εγκαθίδρυση διαρθρωτικής και επίσημης συνεργασίας μεταξύ των φορέων ισότητας, της αστυνομίας και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, η οποία θα περιλαμβάνει αποτελεσματικά συστήματα παραπομπής·
- δημιουργία προσβάσιμων διαύλων υποβολής καταγγελιών για θύματα και μάρτυρες με σκοπό π.χ. την υποβολή καταγγελιών από τρίτους·
- παροχή εξειδικευμένης συνδρομής στα άτομα που διατρέχουν κίνδυνο να υποστούν αθέμιτη μεταχείριση λόγω προκαταλήψεων.

Τα θύματα εγκληματικών ενεργειών και παρενόχλησης που οφείλονται σε προκαταλήψεις μπορούν να απευθύνονται σε φορείς ισότητας για περιστατικά που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις ώστε να χαρακτηριστούν «ποινικά αδικήματα». Η θέσπιση επίσημων και αποτελεσματικών πρωτοκόλλων παραπομπής από τη μία αρμόδια αρχή στην άλλη, ανάλογα με την αρμοδιότητα που διαθέτουν οι αρχές στην κάθε περίπτωση, αποτελεί σημαντικό βήμα για τα θύματα διακριτικής μεταχείρισης που αναζητούν στήριξη, προστασία και αποκατάσταση. Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτών των αρχών πρέπει να αναπτυχθούν πρωτοβουλίες ενημέρωσης του γενικού πληθυσμού και των ομάδων που είναι περισσότερο εκτεθειμένες στις διακρίσεις τόσο για τα δικαιώματα όσο και για την ύπαρξη των φορέων ισότητας.

↑ ΓΝΩΜΗ 4 ΤΟΥ FRA

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο να εκπονήσουν ειδικές κατευθυντήριες αρχές για να ενθαρρύνουν την υποβολή καταγγελιών για περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης στους φορείς ισότητας στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της ομάδας υψηλού επιπέδου της ΕΕ για την καταπολέμηση των διακρίσεων, την ποικιλομορφία και την ισότητα, και σε στενή συνεργασία με το δίκτυο Equinet, τους φορείς ισότητας και τις οικείες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών.

Όσον αφορά την ενθάρρυνση των καταγγελιών, η ΕΕ και τα κράτη μέλη θα πρέπει να μελετήσουν τα διδάγματα από τις δραστηριότητες που διοργανώθηκαν από τον FRA σχετικά με την ενθάρρυνση των καταγγελιών των εγκλημάτων μίσους στο πλαίσιο της ομάδας υψηλού επιπέδου της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και άλλων μορφών μισαλλοδοξίας, και να εφαρμόσουν τα διδάγματα αυτά στα σχέδια για την ενθάρρυνση της υποβολής καταγγελιών στους φορείς ισότητας. Οι βασικές κατευθυντήριες αρχές για την ενθάρρυνση των καταγγελιών των εγκλημάτων μίσους, όπως εγκρίθηκαν από την ομάδα υψηλού επιπέδου, θα μπορούσαν να προσαρμοστούν στο πλαίσιο της υποβολής καταγγελιών στους φορείς ισότητας, με έμφαση κυρίως στις εξής πτυχές:

- δημιουργία αποτελεσματικών συστημάτων παραπομπής στο πλαίσιο των φορέων ισότητας, της αστυνομίας και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών·
- παροχή προσβάσιμων διαύλων υποβολής καταγγελιών που θα διευκολύνουν, μεταξύ άλλων, την υποβολή καταγγελιών από τρίτους·
- παροχή εξειδικευμένης συνδρομής στις πληθυσμιακές ομάδες που είναι εκτεθειμένες σε διακρίσεις.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους ώστε οι φορείς ισότητας να έχουν τα μέσα που χρειάζονται για να αυξήσουν τις δραστηριότητες ενημέρωσης σχετικά με την ύπαρξη και την αποστολή τους, εστιάζοντας την προσοχή τους κυρίως στις πληθυσμιακές ομάδες που είναι εκτεθειμένες στις διακρίσεις, καθώς και στον γενικό πληθυσμό.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενισχύσουν τις ανεξάρτητες έρευνες για τις πληθυσμιακές ομάδες που υφίστανται τις περισσότερες διακρίσεις, μελετώντας τους διάφορους παράγοντες που μπορεί να επηρεάζουν την απόφαση των θυμάτων να καταγγείλουν τα περιστατικά ή όχι.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να ενισχύσουν τις προσπάθειες ενημέρωσης του πληθυσμού για τη νομοθεσία περί απαγόρευσης των διακρίσεων και για την ύπαρξη σχετικών μηχανισμών έννομης προστασίας, εστιάζοντας την προσοχή τους κυρίως στις πληθυσμιακές ομάδες που είναι εκτεθειμένες σε διακρίσεις, σύμφωνα με το άρθρο 10 της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα και το άρθρο 12 της οδηγίας για την ισότητα στην απασχόληση.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους ώστε να χρησιμοποιούν εργαλεία, όπως το νομοθετικό πλαίσιο για την υποχρέωση τήρησης της αρχής της ισότητας στον δημόσιο τομέα και αξιολογήσεις αντικτύπου για την ισότητα, τα οποία διασφαλίζουν την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΡΟΛΟ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΙΣΟΤΗΤΑΣ

Η αποτελεσματική εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας προϋποθέτει την ύπαρξη άριτων δομών και μηχανισμών για την τήρηση της νομοθεσίας, και την εμπέδωση της εμπιστοσύνης στους φορείς που δραστηριοποιούνται για την προώθηση της ισότητας. Έτσι, είναι πολύ σημαντικό οι φορείς ισότητας να είναι αποτελεσματικοί.

Το άρθρο 13 της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα αναφέρει ότι «[τ]α κράτη μέλη ορίζουν ένα φορέα ή φορείς για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης όλων των προσώπων χωρίς διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής. Οι φορείς αυτοί μπορεί να αποτελούν μέρος οργανισμών επιφορτισμένων σε εθνικό επίπεδο με την προάσπιση των ανθρώπινων ή των ατομικών δικαιωμάτων».

Βάσει της οδηγίας, οι εν λόγω φορείς ισότητας είναι μεταξύ άλλων αρμόδιοι για την παροχή ανεξάρτητης συνδρομής προς τα θύματα διακρίσεων όταν αυτά καταγγέλλουν περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης, για τη διενέργεια ανεξάρτητων ερευνών για τις διακρίσεις και τη δημοσίευση ανεξάρτητων εκθέσεων και τη διατύπωση συστάσεων για όλα τα θέματα που άπτονται αυτών των διακρίσεων. Η οδηγία αφήνει στα κράτη μέλη πολλά περιθώρια για να συστήσουν φορείς ισότητας ανάλογα με τις θεσμικές τους παραδόσεις και ρυθμίσεις.

Το 2018 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε σύσταση σχετικά με πρότυπα για τους φορείς ισότητας, προσδιορίζοντας τρεις τομείς στους οποίους τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να εφαρμόσουν μέτρα που θα επιτρέψουν στους φορείς ισότητας να προωθήσουν πλήρως την ισότιμη μεταχείριση και να ασκήσουν αποτελεσματικά τα καθήκοντα που τους έχουν ανατεθεί βάσει του δικαίου της ΕΕ. Τα μέτρα αυτά συνδέονται με την εντολή των φορέων ισότητας, την ανεξαρτησία και την αποτελεσματικότητά τους, καθώς και με τον τρόπο με τον οποίο συνεργάζονται και συντονίζονται οι φορείς τόσο μεταξύ τους, όσο και με τις δημόσιες αρχές και με άλλους οργανισμούς.

Όπως σημειώνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁵⁷, ο ρόλος και το καθεστώς των φορέων ισότητας συνεχίζουν να διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό από κράτος μέλος σε κράτος μέλος, με τη μεγαλύτερη διαφοροποίηση στη δομή τους, στους λόγους διάκρισης, στους τομείς της καθημερινής ζωής που εμπíπτουν στην εντολή τους, στα καθήκοντά τους, στην ανεξαρτησία τους και στους ανθρώπινους, οικονομικούς και τεχνικούς πόρους που έχουν στη διάθεσή τους. Αυτή η έλλειψη ομοιομορφίας μεταξύ των φορέων ισότητας των κρατών μελών δημιουργεί «κενά» στην προστασία από τις διακρίσεις εντός της ΕΕ. Τα πραγματικά αυτά στοιχεία που αποδεικνύουν ότι οι φορείς ισότητας συνεχίζουν να εμφανίζουν διαφορές—παρά τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τα πρότυπα για τους φορείς ισότητας που είχε σκοπό να καλύψει ορισμένα από αυτά τα κενά και έχει θεσπιστεί από το 2018— επιβεβαιώνουν ότι υπάρχουν περιθώρια για περαιτέρω εναρμόνιση του ρόλου και του καθεστώτος των φορέων ισότητας εντός της ΕΕ, και για την ενίσχυση των εντολών τους.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε επίσης στο σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025 ότι θα εξετάσει το ενδεχόμενο να προτείνει νέα νομοθεσία για την ενίσχυση των φορέων ισότητας έως το 2022.

Το δίκτυο Equinet διαμόρφωσε δύο δέσμες δεικτών που μπορούν να βοηθήσουν τις προσπάθειες που καταβάλλουν η ΕΕ και τα κράτη μέλη της για την ενίσχυση των φορέων ισότητας.

Η δέσμη δεικτών για την εντολή των φορέων επικεντρώνεται στους λόγους των διακρίσεων και στους τομείς της καθημερινής ζωής που καλύπτονται από τους φορείς ισότητας, στα χαρακτηριστικά και στην έκταση των αρμοδιοτήτων των φορέων όσον αφορά την παροχή ανεξάρτητης συνδρομής στα θύματα των διακρίσεων, στις αρμοδιότητες λήψης αποφάσεων που διαθέτουν, στην ικανότητά τους να διενεργούν μελέτες και έρευνες, καθώς και στα συμβουλευτικά τους καθήκοντα.

57 Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021), *Commission Staff Working Document – Equality bodies and the implementation of the Commission Recommendation on standards for equality bodies*, SWD(2021) 63 final, Βρυξέλλες, 19 Μαρτίου 2021.

Η δέσμη δεικτών για την ανεξαρτησία επικεντρώνεται στα νομικά πλαίσια που διέπουν τη σύσταση των φορέων ισότητας, στην ικανότητά τους να ασκούν τα καθήκοντά τους χωρίς παρεμβάσεις, στον προϋπολογισμό και στους πόρους που διατίθενται στους φορείς ισότητας, καθώς και στον διορισμό και στη λογοδοσία των επικεφαλής των φορέων ισότητας.

Ο σημαντικός ρόλος που διαδραματίζουν οι φορείς ισότητας στην εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης αποδεικνύεται άλλωστε και από τα καθήκοντα που τους αναθέτουν διάφορες πρωτοβουλίες της ΕΕ: το σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025⁵⁸, η στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα των θυμάτων⁵⁹, η σύσταση του Συμβουλίου για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά⁶⁰, η πρόταση κανονισμού για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για τα Ταμεία της ΕΕ για την περίοδο 2021-2027 (κανονισμός για τις κοινές διατάξεις)⁶¹, καθώς και η πρόταση για τα δεσμευτικά μέτρα μισθολογικής διαφάνειας⁶². Καθεμία από αυτές τις νομοθετικές πρωτοβουλίες αναθέτει ενεργό ρόλο στους φορείς ισότητας και προβλέπει τη διάθεση πόρων για να μπορέσουν οι φορείς να ασκήσουν αποτελεσματικά και ανεξάρτητα τα καθήκοντά τους.

Πιο συγκεκριμένα, ο κανονισμός για τις κοινές διατάξεις προβλέπει τη συμμετοχή των φορέων ισότητας στις επιτροπές παρακολούθησης των προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ. Οι εν λόγω επιτροπές θα εξετάζουν αν τα προγράμματα που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ πληρούν τους αναγκαίους πρόσφορους όρους για την πρόσβαση στους πόρους της ΕΕ και για τη χρήση τους σε όλη την περίοδο προγραμματισμού.

↑ ΓΝΩΜΗ 5 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι φορείς ισότητας θα εκπληρώνουν αποτελεσματικά τόσο τα καθήκοντα που τους αναθέτει η οδηγία για τη φυλετική ισότητα, όσο και τον ρόλο που τους αναθέτει το σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού, η στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα των θυμάτων, η σύσταση του Συμβουλίου για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά, η πρόταση κανονισμού για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για τα Ταμεία της ΕΕ για την περίοδο 2021-2027, καθώς και η πρόταση για τα δεσμευτικά μέτρα μισθολογικής διαφάνειας.

Μεταξύ άλλων, τα κράτη μέλη θα πρέπει να μεριμνήσουν ώστε οι φορείς ισότητας να αποκτήσουν αρκετά ευρείες αρμοδιότητες και επαρκείς ανθρώπινους, οικονομικούς και τεχνικούς πόρους για να ασκούν αποτελεσματικά και ανεξάρτητα όλα τα θεσμοθετημένα καθήκοντά τους. Η αναγκαιότητα αυτή υπογραμμίζεται άλλωστε και στην πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2021 για την εφαρμογή των οδηγιών για τη φυλετική ισότητα και για την ισότητα στην απασχόληση.

58 Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020), *Μια Ένωση ισότητας: σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025*, COM(2020) 565 final, Βρυξέλλες, 18 Σεπτεμβρίου 2020.

59 Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020), *Στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα των θυμάτων (2020-2025)*, COM(2020) 258 final, Βρυξέλλες, 24 Ιουνίου 2020.

60 Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2021), *Σύσταση του Συμβουλίου για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά*, Βρυξέλλες, 2 Μαρτίου 2021.

61 Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2018), *Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου και Μετανάστευσης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Διαχείριση των Συνόρων και των Θεωρήσεων*, COM(2018) 375 final, Στρασβούργο, 29 Μαΐου 2018.

62 Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021), *Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την ενίσχυση της εφαρμογής της αρχής της ισότητας της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών για όμοια εργασία ή για εργασία της αυτής αξίας, μέσω της μισθολογικής διαφάνειας και μηχανισμών επιβολής*, COM(2021) 93 final, Βρυξέλλες, 4 Μαρτίου 2021.

Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη θα πρέπει να λάβουν σοβαρά υπόψη τους τη σύσταση (ΕΕ) 2018/951 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Ιουνίου του 2018, σχετικά με πρότυπα για τους φορείς ισότητας. Σύμφωνα με τη σύσταση αυτή, οι φορείς ισότητας πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να παραλαμβάνουν και να χειρίζονται καταγγελίες (μεταξύ άλλων και από τρίτους), να συνδράμουν τα θύματα, να δημοσιεύουν ανεξάρτητες εκθέσεις και συστάσεις για όλα τα ζητήματα που αφορούν περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης, να συλλέγουν δεδομένα διενεργώντας ανεξάρτητες έρευνες, τα οποία θα ενισχύσουν τη βάση τεκμηρίωσης για τα επίπεδα παρακολούθησης των διακρίσεων, καθώς και να εντείνουν τις εκστρατείες ενημέρωσης για τους φορείς ισότητας, εστιάζοντας την προσοχή τους στις πληθυσμιακές ομάδες για την εξυπηρέτηση των οποίων έχουν ιδρυθεί.

Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να εφαρμόσουν πλήρως τα μέτρα που περιλαμβάνονται στη σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με πρότυπα για τους φορείς ισότητας, να διασφαλίσουν ότι οι φορείς αυτοί θα αξιοποιήσουν τις τεράστιες δυνατότητες που διαθέτουν και να προωθήσουν στην πράξη την ίση μεταχείριση.

Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενθαρρύνεται να προτείνει νέα νομοθεσία έως το 2022 με σκοπό την ενίσχυση των φορέων ισότητας, όπως επισημαίνεται στο σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025. Η άνιση προστασία από τις διακρίσεις εντός της ΕΕ που οφείλεται στα διαφορετικά καθεστώτα των φορέων ισότητας σε κάθε κράτος μέλος συνηγορεί υπέρ της θέσπισης αυτής της νομοθεσίας, αν μάλιστα ληφθεί υπόψη ότι η ισότητα αποτελεί μία από τις ιδρυτικές αρχές της Ένωσης.

Λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές νομικές παραδόσεις και τα διαφορετικά νομικά συστήματα των κρατών μελών, ενθαρρύνεται η συνέχιση της ανταλλαγής πρακτικών προκειμένου να εξεταστεί με ποιον τρόπο τα μέτρα που εφαρμόζονται σε μία χώρα —για την ενίσχυση των φορέων ισότητας— θα μπορούν να μεταφερθούν σε άλλη. Τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να ζητήσουν τη συνδρομή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του FRA και του δικτύου Equinet προκειμένου να διευκολύνουν αυτές τις ανταλλαγές πρακτικών.

Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να εφαρμόσουν τους δείκτες που διαμόρφωσε το δίκτυο Equinet για τη μέτρηση της συμμόρφωσης με τα πρότυπα για τους φορείς ισότητας και να λάβουν μέτρα για την ενίσχυση αυτών των φορέων ανάλογα με την περίπτωση.

Η ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίσει ότι το δίκτυο Equinet θα αποκτήσει επαρκείς ανθρώπινους, τεχνικούς και οικονομικούς πόρους, οι οποίοι θα του επιτρέψουν να αναπτυχθεί περαιτέρω, να προχωρήσει στην εφαρμογή της δέσμης δεικτών του και να συνδράμει τις προσπάθειες που καταβάλλουν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τα κράτη μέλη και οι φορείς ισότητας για την παρακολούθηση της πρακτικής εφαρμογής της σύστασης σχετικά με πρότυπα για τους φορείς ισότητας. Με τον τρόπο αυτό θα ενισχυθούν οι φορείς ισότητας.

ΕΝΘΑΡΡΥΝΕΤΑΙ Η ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΑΙ Η ΧΡΗΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ, ΜΕΤΑΞΥ ΑΛΛΩΝ, Η ΟΡΘΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Σύμφωνα με το *Ευρωπαϊκό εγχειρίδιο σχετικά με τα δεδομένα για την ισότητα*⁶³, με τον όρο «δεδομένα για την ισότητα» νοείται οποιοδήποτε πληροφοριακό στοιχείο είναι χρήσιμο για την περιγραφή και την ανάλυση της κατάστασης στον τομέα της ισότητας. Τα δεδομένα αυτά είναι απαραίτητα καθώς βοηθούν τις αρχές να αξιολογούν τεκμηριωμένα την εφαρμογή των πολιτικών απαγόρευσης των διακρίσεων σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών και υποστηρίζουν τις πληθυσμιακές ομάδες που είναι εκτεθειμένες σε διακρίσεις.

Οι πληροφορίες αυτές, όταν συλλέγονται τακτικά και συστηματικά, έχουν ιδιαίτερη σημασία καθώς βοηθούν τα κράτη μέλη να αξιολογούν τη συμμόρφωσή τους με τη νομοθεσία για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Επίσης, επιτρέπουν στους φορείς χάραξης πολιτικής να παρακολουθούν την πορεία της εφαρμογής της νομοθεσίας, των πολιτικών και των μέτρων που λαμβάνουν η ΕΕ και τα κράτη μέλη για την προώθηση της ίσης μεταχείρισης. Στο πλαίσιο αυτό, το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο —στην ειδική έκθεση του 2016 με θέμα **Πρωτοβουλίες πολιτικής της ΕΕ και η χρηματοδοτική στήριξή της για την ένταξη των Ρομά** — κάλεσε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αναπτύξει κοινή μεθοδολογία και ενθάρρυνε τα κράτη μέλη να συγκεντρώσουν στατιστικά δεδομένα σχετικά με την εθνοτική καταγωγή⁶⁴. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ο FRA ανταποκρίθηκαν στην έκκληση και συνεργάστηκαν με εθνικά σημεία επαφής για τους Ρομά ιδρύοντας ομάδα εργασίας που διαμόρφωσε πλαίσιο δεικτών για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά και εμπλούτισε το πλαίσιο αυτό με δεδομένα. Οι εργασίες είναι σε εξέλιξη.

Προς το παρόν, λίγα μόνο κράτη μέλη διαθέτουν ολοκληρωμένα συστήματα ή συντονισμένη προσέγγιση για τη συλλογή και χρήση δεδομένων για την ισότητα, όπως επισημαίνεται στις *Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη βελτίωση της συλλογής και χρήσης δεδομένων για την ισότητα*, οι οποίες εγκρίθηκαν από την ομάδα υψηλού επιπέδου της ΕΕ για την καταπολέμηση των διακρίσεων, την ποικιλομορφία και την ισότητα το 2018⁶⁵. Ειδική υποομάδα εργασίας με αντικείμενο τα δεδομένα για την ισότητα, η οποία συγκροτήθηκε από τον FRA, εμπλούτισε αυτές τις κατευθυντήριες γραμμές προκειμένου να παράσχει συγκεκριμένες οδηγίες σχετικά με τον τρόπο βελτίωσης της συλλογής και χρήσης των δεδομένων για την ισότητα σε εθνικό επίπεδο.

Ορισμένα κράτη μέλη άρχισαν να εφαρμόζουν αυτές τις κατευθυντήριες γραμμές, οι οποίες καλύπτουν θεσμικές, διαρθρωτικές και επιχειρησιακές πτυχές της συλλογής και χρήσης των δεδομένων για την ισότητα. Οι κατευθυντήριες γραμμές συνοδεύονται από μια **συλλογή ελπιδοφόρων πρακτικών**⁶⁶ και από ένα διαγνωστικό εργαλείο χαρτογράφησης.

Η υποομάδα εργασίας που μελετά τα δεδομένα για την ισότητα επισήμανε διάφορες προκλήσεις που παρουσιάζει η χρήση και η συλλογή δεδομένων για την ισότητα, οι οποίες μάλιστα είναι κοινές σε πολλά κράτη μέλη. Μεταξύ άλλων, επισήμανε την ανισορροπία που παρατηρείται στους λόγους διακρίσεων και στους τομείς της καθημερινής ζωής για τους οποίους συλλέγονται δεδομένα· την έλλειψη ενιαίων και συνεκτικών ορισμών, ταξινομήσεων και κατηγοριοποιήσεων, η οποία επηρεάζει τη συγκρισιμότητα των στατιστικών για την ισότητα τόσο μεταξύ των κρατών μελών όσο και εντός των κρατών μελών· τις ανεπαρκείς διαβουλεύσεις με τους αρμόδιους φορείς και τις ενδιαφερόμενες ομάδες όταν σχεδιάζονται και εφαρμόζονται διαδικασίες συλλογής δεδομένων· την περιστασιακή συλλογή δεδομένων, η οποία δεν επιτρέπει την ανάλυση των τάσεων σε βάθος χρόνου· καθώς και την ανακριβή ερμηνεία των πλαισίων προστασίας δεδομένων, καθώς αυτά συνδέονται με τα δεδομένα για την ισότητα.

63 Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2016), *European handbook on equality data*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, σ. 15.

64 Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο (2016), *Πρωτοβουλίες πολιτικής της ΕΕ και η χρηματοδοτική στήριξή της για την ένταξη των Ρομά: πραγματοποιήθηκε σημαντική πρόοδος την τελευταία δεκαετία, αλλά απαιτούνται περαιτέρω επιτόπιες προσπάθειες*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων.

65 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ομάδα υψηλού επιπέδου της ΕΕ για την καταπολέμηση των διακρίσεων, την ποικιλομορφία και την ισότητα (2018), *Guidelines on improving the collection and use of equality data*, Βρυξέλλες, Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

66 FRA (2020), «*Compendium of practices for equality data collection*».

Λόγω ακριβώς αυτής της έλλειψης δεδομένων, η ΕΕ και τα κράτη μέλη δεν έχουν πλήρη εικόνα για να εξετάσουν εμπειριστωμένα τις εμπειρίες εκατομμυρίων ανθρώπων εντός της ΕΕ που υφίστανται διακρίσεις για διαφορετικούς λόγους και σε διαφορετικούς τομείς της καθημερινής ζωής. Επιπλέον, η έλλειψη σχετικών δεδομένων που οφείλεται στους ανωτέρω παράγοντες δεν επιτρέπει στην ΕΕ και τα κράτη μέλη να παρακολουθούν αποτελεσματικά την κατάσταση στον τομέα της ισότητας. Τα δεδομένα για την ισότητα μπορούν επίσης να βοηθούν τους φορείς λήψης αποφάσεων να αξιολογούν καλύτερα τις ενδεχόμενες διακρίσεις και προκαταλήψεις στις οποίες οδηγεί η αυξανόμενη χρήση αλγορίθμων και εργαλείων ΤΝ κατά τη λήψη αποφάσεων.

Τα μη έγκυρα και μη συστηματικά δεδομένα, σε συνδυασμό με τον πολύ μικρό αριθμό περιστατικών διάκρισης που γνωστοποιούνται στις αρμόδιες αρχές, στους αρμόδιους φορείς και στα δικαστήρια, συνθέτουν μια ελλιπή εικόνα για την πραγματικότητα των διακρίσεων στην ΕΕ. Όπως επισημαίνεται στην κατευθυντήρια γραμμή αριθ. 1 σχετικά με τα δεδομένα για την ισότητα, οι εθνικές στατιστικές υπηρεσίες, οι φορείς ισότητας ή τα ερευνητικά ιδρύματα θα μπορούσαν να χαρτογραφήσουν «υφιστάμενες πηγές δεδομένων για την ισότητα στα κράτη μέλη [...] και να καθιερώσουν ένα σημείο αναφοράς ώστε να χρησιμοποιείται πιο συστηματική προσέγγιση κατά τη συλλογή δεδομένων για την ισότητα»⁶⁷.

Για να εξαιρεθούν οι αδυναμίες που θα προκύψουν από τη χαρτογράφηση αυτή, η κατευθυντήρια γραμμή αριθ. 2 σχετικά με τα δεδομένα για την ισότητα ορίζει ότι οι αρμόδιες αρχές θα μπορούσαν να συστήσουν διοργανική ομάδα εργασίας που θα περιλαμβάνει εκπροσώπους από «υπουργεία, εθνικές στατιστικές υπηρεσίες, φορείς ισότητας, εθνικούς οργανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ερευνητικά ιδρύματα και εκπροσώπους από την επιστημονική κοινότητα, καθώς και από άλλους σχετικούς φορείς και παρόχους δεδομένων όπως π.χ. εκπροσώπους από οικείες τοπικές αρχές, το δικαστικό σώμα, την αστυνομία κ.λπ.»⁶⁸.

Η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα εξέδωσε το 2018 **οδηγίες σχετικά με τη συλλογή και την κατηγοριοποίηση δεδομένων για την παρακολούθηση της προόδου και την επίτευξη των στόχων της Ατζέντας του 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη** στις οποίες υπογραμμίζει την αρχή της «μη πρόκλησης βλάβης» όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα⁶⁹. Όπως επισημαίνεται στις *Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη βελτίωση της συλλογής και χρήσης δεδομένων για την ισότητα*, «μη πρόκληση βλάβης» σημαίνει ότι καμία δραστηριότητα συλλογής δεδομένων δεν θα πρέπει να δημιουργεί ή να ενισχύει υφιστάμενες διακρίσεις, προκαταλήψεις ή στερεότυπα και ότι τα δεδομένα που συλλέγονται θα πρέπει να χρησιμοποιούνται προς όφελος των πληθυσμιακών ομάδων που εξετάζονται και της κοινωνίας στο σύνολό της⁷⁰.

↑ ΓΝΩΜΗ 6 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίσουν τη συστηματική συλλογή αξιόπιστων, έγκυρων και συγκρίσιμων δεδομένων για την ισότητα, και την κατηγοριοποίησή τους ανά φύλο, φυλετική και εθνοτική καταγωγή, θρησκεία ή πεποιθήσεις, αναπηρία, ηλικία ή σεξουαλικό προσανατολισμό. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να συλλέγουν αυτά τα δεδομένα με τα μέσα που περιγράφονται κατωτέρω με βάση τον αυτοπροσδιορισμό των ατόμων που είναι εκτεθειμένα σε διακρίσεις. Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που εκπροσωπούν αυτές τις πληθυσμιακές ομάδες θα πρέπει να συμβάλουν στη διαμόρφωση σχετικών ορισμών και δεικτών.

67 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ομάδα υψηλού επιπέδου της ΕΕ για την καταπολέμηση των διακρίσεων, την ποικιλομορφία και την ισότητα (2018), *Guidelines on improving the collection and use of equality data*, Βρυξέλλες, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σ. 9.

68 Ό.π., σ. 10.

69 Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα (2018), *A human rights-based approach to data – Leaving no one behind in the 2030 agenda for sustainable development*, Νέα Υόρκη, Ηνωμένα Έθνη.

70 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ομάδα υψηλού επιπέδου της ΕΕ για την καταπολέμηση των διακρίσεων, την ποικιλομορφία και την ισότητα (2018), *Guidelines on improving the collection and use of equality data*, Βρυξέλλες, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σ. 4.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να αξιοποιούν όσο το δυνατόν περισσότερες πηγές δεδομένων για την ισότητα. Έτσι, παράλληλα με τα δεδομένα του FRA, τα κράτη μέλη θα πρέπει να συμβουλευόμαστε στο εθνικό επίπεδο απογραφές πληθυσμού, διοικητικά μητρώα, έρευνες νοικοκυριών και μεμονωμένες έρευνες, έρευνες για την προστασία έναντι αντιποίνων, έρευνες συμπεριφορών, δεδομένα και έρευνες καταγγελιών των φορέων ισότητας, αξιολογήσεις καταστάσεων, παρακολουθήσεις περιστατικών διάκρισης από εργοδότες και από παρόχους υπηρεσιών και δεδομένα που προκύπτουν από ποιοτικές έρευνες όπως περιπτωσιολογικές μελέτες, διεξοδικές συνεντεύξεις και συνεντεύξεις με εμπειρογνώμονες.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να υποστηρίζουν την τακτική και ολοκληρωμένη συλλογή δεδομένων για την ισότητα μέσω των εθνικών στατιστικών υπηρεσιών τους και άλλων αρμόδιων κυβερνητικών υπηρεσιών. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η συστηματική κατάρτιση στατιστικών για την ισότητα με βάση τις απογραφές πληθυσμού και νοικοκυριών, τα διοικητικά μητρώα και τις επίσημες πανευρωπαϊκές έρευνες, όπως οι στατιστικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το εισόδημα και τις συνθήκες διαβίωσης, η έρευνα για το εργατικό δυναμικό και άλλες αντιπροσωπευτικές έρευνες. Για να καταστεί δυνατή η παρακολούθηση των αποτελεσμάτων σχετικά με την ισότητα, οι εν λόγω πηγές δεδομένων θα πρέπει i) να καλύπτουν υποεκπροσωπούμενες ομάδες που είναι εκτεθειμένες σε διακρίσεις και ii) να περιλαμβάνουν πληροφορίες σχετικά με βιώματα διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής και εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού.

Για να χαράξουν στρατηγικές και να διαχειρίζονται επαρκώς καταστάσεις στις οποίες διαπλέκονται ή συντρέχουν διαφορετικοί λόγοι δυσμενούς διάκρισης—πρόκειται για το φαινόμενο των πολλαπλών και διασταυρούμενων διακρίσεων— τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να χρησιμοποιούν ολοκληρωμένα εργαλεία συλλογής δεδομένων για την ισότητα, μεταξύ άλλων εκτεταμένες ποσοτικές έρευνες που καλύπτουν διαφορετικές πληθυσμιακές ομάδες και διαφορετικούς λόγους διάκρισης, παράλληλα με την τεχνική των «δοκιμών διάκρισης», η οποία έχει εδραιωθεί ως μέθοδος δημιουργίας αντικειμενικών δεδομένων για τις διακρίσεις.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειες για την εφαρμογή συντονισμένης προσέγγισης κατά τη συλλογή δεδομένων και τη χρήση αυτών των δεδομένων ως βάσης διαμόρφωσης τεκμηριωμένων πολιτικών που θα ενθαρρύνουν την ισότητα και την καταπολέμηση των διακρίσεων. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν δεόντως υπόψη τις κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη βελτίωση της συλλογής και χρήσης δεδομένων για την ισότητα οι οποίες εκδόθηκαν από την ομάδα υψηλού επιπέδου της ΕΕ για τη μη διακριτική μεταχείριση, την ισότητα και την πολυμορφία. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν το εργαλείο χαρτογράφησης και τη συλλογή ελπιδοφόρων πρακτικών που συμπληρώνουν αυτές τις κατευθυντήριες γραμμές. Τα θεσμικά όργανα και οι οργανισμοί της ΕΕ θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο εφαρμογής αυτών των κατευθυντήριων γραμμών και στο εσωτερικό τους.

Σύμφωνα με την κατευθυντήρια οδηγία αριθ. 2 των κατευθυντήριων γραμμών για τη βελτίωση της συλλογής και χρήσης δεδομένων για την ισότητα, τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να εξουσιοδοτήσουν τους φορείς ισότητας να ενθαρρύνουν τη διοργανική συνεργασία κατά τη συλλογή και χρήση των δεδομένων αυτών. Για τον σκοπό αυτό, θα μπορούσαν να συγκροτήσουν δομές (π.χ., μια διοργανική ομάδα εργασίας) που θα διευκολύνουν τη συστηματική και μακρόπνοη συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών της κάθε χώρας. Τα κράτη μέλη που θα αναθέσουν στους φορείς ισότητας τέτοιες αρμοδιότητες συντονισμού θα πρέπει να φροντίσουν ώστε οι φορείς αυτοί να διαθέτουν τα μέσα, την εμπειρογνωμοσύνη και τους πόρους που απαιτούνται.

ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΒΑΣΕΙ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ο κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών —ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων— τέθηκε σε ισχύ στις 25 Μαΐου 2018. Ο κανονισμός αυτός αποτέλεσε το έναυσμα για να εκδηλωθούν προβληματισμοί σχετικά με τους τρόπους νόμιμης συλλογής και επεξεργασίας ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (άρθρο 9 του ΓΚΠΔ), όπως τα δεδομένα που αφορούν τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, την υγεία, τη θρησκεία, τις πεποιθήσεις ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό ενός ατόμου. Παραδείγματα χάρη, στις *Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη βελτίωση της συλλογής και χρήσης δεδομένων για την ισότητα* οι οποίες εγκρίθηκαν από την ομάδα υψηλού επιπέδου για την καταπολέμηση των διακρίσεων, την ποικιλομορφία και την ισότητα επισημαίνεται ότι «οι απαιτήσεις για την προστασία δεδομένων ερμηνεύονται [συχνά] ως απαγόρευση συλλογής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα όπως είναι η εθνοτική καταγωγή, η θρησκεία ή ο γενετήσιος προσανατολισμός των προσώπων»⁷¹. Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο ι) η επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα απαγορεύεται **εκτός αν** «είναι απαραίτητη για [...] στατιστικούς σκοπούς σύμφωνα με το άρθρο 89 παράγραφος 1 βάσει του δικαίου της Ένωσης ή κράτους μέλους, οι οποίοι είναι ανάλογοι προς τον επιδιωκόμενο στόχο, σέβονται την ουσία του δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων και προβλέπουν κατάλληλα και συγκεκριμένα μέτρα για τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων».

Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη μπορούν να συλλέγουν και να επεξεργάζονται δεδομένα για την ισότητα που βασίζονται σε ειδικές κατηγορίες δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για λόγους ουσιαστικού δημόσιου συμφέροντος, για στατιστικούς σκοπούς και για σκοπούς επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας, διασφαλίζοντας ότι το υποκείμενο των δεδομένων θα έχει παράσχει ρητή συγκατάθεση για την επεξεργασία αυτών των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για έναν ή περισσότερους συγκεκριμένους σκοπούς [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο α)].

Επιπλέον, στην αιτιολογική σκέψη 26 του ΓΚΠΔ διευκρινίζεται ότι οι αρχές της προστασίας δεδομένων εφαρμόζονται σε ειδικές κατηγορίες δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο και δεν θα πρέπει να εφαρμόζονται σε ανώνυμες πληροφορίες ή σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που έχουν καταστεί ανώνυμα κατά τρόπο ώστε η ταυτότητα του υποκειμένου των δεδομένων να μην μπορεί ή να μην μπορεί πλέον να εξακριβωθεί, όπως τα δεδομένα που χρησιμοποιούνται για την κατάρτιση συγκεντρωτικών στατιστικών και για τη μελέτη και καταγραφή των εξελίξεων στον τομέα της ισότητας.

Ο Ευρωπαίος Επόπτης Προστασίας Δεδομένων (ΕΕΠΔ) εξέδωσε **προκαταρκτική γνωμοδότηση σχετικά με την προστασία των δεδομένων και την επιστημονική έρευνα** για να διευκρινίσει, υπό καθεστώς ασφάλειας δικαίου, τις προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες επιτρέπεται η επεξεργασία αυτών των δεδομένων και τις εγγυήσεις που πρέπει να υπάρχουν κατά τη συλλογή τους. Η γνωμοδότηση του ΕΕΠΔ απευθύνεται σε φορείς που συλλέγουν και επεξεργάζονται δεδομένα, όπως τα ερευνητικά και πανεπιστημιακά ιδρύματα, οι κρατικές υπηρεσίες σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, οι φορείς ισότητας, οι οργανισμοί προάσπισης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα όργανα και οι οργανισμοί της ΕΕ (περιλαμβανομένου του FRA) και οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών.

ΓΝΩΜΗ 7 ΤΟΥ FRA

Ο ΓΚΠΔ επιτρέπει τη συλλογή και επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, μεταξύ άλλων για στατιστικούς ή ερευνητικούς σκοπούς [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχεία α), ζ) και ι)].

Οι φορείς συλλογής δεδομένων και οι φορείς επεξεργασίας δεδομένων των κρατών μελών της ΕΕ θα πρέπει να συμβουλευούνται τις εθνικές αρχές προστασίας δεδομένων και να λαμβάνουν περαιτέρω οδηγίες από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων (ΕΣΠΔ) και τον ΕΕΠΔ σχετικά με τις εγγυήσεις που πρέπει να υπάρχουν κατά τη συλλογή και επεξεργασία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, μεταξύ άλλων για τους σκοπούς της επιστημονικής έρευνας [άρθρο 9 παράγραφος 2 στοιχείο ι) του ΓΚΠΔ]. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να λάβουν δεόντως υπόψη την **προκαταρκτική γνωμοδότηση του ΕΕΠΔ σχετικά με την προστασία των δεδομένων και την επιστημονική έρευνα της 6ης Ιανουαρίου 2020** και τις επικείμενες κατευθυντήριες γραμμές του ΕΣΠΔ σχετικά με την προστασία των δεδομένων και την επιστημονική έρευνα.

Όλες οι διαδικασίες συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων πρέπει να εκτελούνται με πλήρη σεβασμό στις αρχές και εγγυήσεις που προβλέπονται στον ΓΚΠΔ.

ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΥΜΕ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΥΜΕ ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΑΣ ΣΕ ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΕ

Για την πλήρη γνωμοδότηση 1/2021 του FRA, της 30ής
Απριλίου 2021, βλέπε:
[https://fra.europa.eu/en/publication/2021/fra-opinion-
eu-equality-20-years](https://fra.europa.eu/en/publication/2021/fra-opinion-eu-equality-20-years)

ΓΙΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

FRA – ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Βιέννη – Αυστρία
Τηλ. +43 158030-0 – Φαξ +43 158030-699
fra.europa.eu

 facebook.com/fundamentalrights
 twitter.com/EURightsAgency
 linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

Υπηρεσία Εκδόσεων
της Ευρωπαϊκής Ένωσης